

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ НАПН УКРАЇНИ**

**ПРОГРАМИ З КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВОЇ РОБОТИ ДЛЯ 5-
9 (10) КЛАСІВ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДЛЯ СЛІПІХ ДІТЕЙ:**

«ОРІЄНТУВАННЯ В ПРОСТОРІ»

5-10 класи

**Укладач: Кондратенко С.В., молодший науковий співробітник
лабораторії тифлопедагогіки**

Київ - 2016

Пояснювальна записка

Особливості психофізичного розвитку сліпих дітей та дітей зі зниженим зором вимагають специфічної організації змісту освіти, методів і прийомів їхнього навчання і виховання. Спеціально організоване навчання сприяє формуванню життєвих компетенцій у дітей з вадами зору.

Тому навчальним планом спеціальної загальної школи для дітей із вадами зору передбачено блок корекційно-розвивальних занять, однією із складових якого є орієнтування у просторі.

Програма містить комплексну систему навчання спеціальних умінь і навичок, цілеспрямовану на формування у сліпих школярів компенсаторних способів діяльності одночасно з корекцією первинних і вторинних відхилень розвитку для забезпечення оптимальної інтеграції у сучасні умови життєдіяльності.

Програма побудована за концентричним принципом, який передбачає збільшення обсягу та ускладнення змісту матеріалу в кожному класі з урахуванням вікових та психологічних особливостей розвитку незрячих дітей. Програма забезпечує науковість, систематичність і послідовність формування в учнів знань та умінь, має практичну спрямованість. Її зміст зорієнтовано на оволодіння у певній послідовності сенсорними, розумовими та практичними операціями, прийомами, діями, що є основою для формування соціальних компетенцій у дітей з глибокими порушеннями зору.

Важкі порушення сенсорної сфери у сліпих дітей та дітей зі зниженим зором впливають на їх розвиток, вносять своєрідність у процес навчання та життєдіяльності. Характерний для сліпих і слабозорих дітей вербалізм уявлень призводить до формального заучування та викладу знань, набутих з комунікативного оточення та інформаційних джерел. Нечіткість, уповільненість, вузькість сприйняття обумовлюють труднощі впізнавання, розрізнення предметів і явищ довкілля, їх форм, характерних зовнішніх ознак тощо. Недорозвиненість тактильних відчуттів, загальної й дрібної моторики спричиняє неточність координованих рухів, уповільнення виконання дій, труднощі в орієнтуванні.

Сучасний склад дітей шкіл сліпих та дітей зі зниженим зором неоднорідний і різниться за ступенем порушення зору, рівнем фізичного та інтелектуального розвитку, умовами дошкільного виховання.

У зв'язку з цим навчання спеціальних умінь та навичок можливе лише за наявності індивідуального підходу до кожної незрячої дитини з урахуванням характеру її дефекту, особливостей особистості та набутого досвіду життя.

Основними завданнями корекційних занять є наступні:

- розвиток дрібної моторики;
- розвиток загальної моторики;
- розвиток уявлень про предмети та явища оточуючого простору;
- орієнтування на власному тілі;
- орієнтування в мікропросторі (за столом, на аркуші паперу, на приладі для письма шрифтом Брайля);
- орієнтування в макропросторі (кімната, школа, клас, вулиця, транспорт);
- розвиток готовності збережених аналізаторів (слух, нюх, дотик, залишковий зір) до навчання просторового орієнтування.

Зміст навчального матеріалу програми, корекційно-розвиткова спрямованість, навчальні досягнення, вправи базуються, з одного боку, на врахуванні цих складових на основі загальноосвітніх предметів старшої школи; з іншого – є суто специфічним, притаманним лише незрячим дітям. Досягнення кінцевої мети – розвитку вмінь і навичок самостійної роботи і орієнтації у просторі школярів – можливе лише при узгодженій роботі вчителя і вихователя. Програма є орієнтиром для корекційної роботи вчителя і не прив'язана до учбового плану.

Програмою передбачено розвиток індивідуальних можливостей учня – від орієнтації на власному тілі, через засвоєння дрібної моторики, геометричних форм, уявлень про простір класу та інших приміщень загального користування до локомоцій (пересування) у великому замкненому просторі; від початкових рухів і дій під керівництвом вчителя до максимальної самостійності при пересуванні у відкритому просторі, пізнавальної діяльності в цілому.

Розгляд конкретних тем вчитель вибирає довільно, в залежності від конкретних результатів кожного учня.

У програмі вказується орієнтовна кількість годин на вивчення кожного розділу, що дає змогу вчителю самостійно збільшувати або зменшувати час на вивчення окремих тем. Успішне засвоєння матеріалу передбачає постійне закріплення сформованих навичок і включення у заняття різноманітних завдань і вправ, пов'язаних з раніше вивченим. З метою підтримання у незрячих дітей інтересу до навчання, заняття слід проводити в ігровій формі, використовуючи при цьому посібники, іграшки та дидактичні ігри, натуральні об'єкти доступні для сприйняття незрячих.

Особлива роль відводиться вправам, які сприяють розвитку у дітей з вадами зору просторових уявлень, розширенню знань про предмети та явища довкілля, вправам з практичним змістом.

Значне місце займають екскурсії, практичні заняття, дидактичні ігри з використанням інтерактивних технологій. Оволодіння спеціальними вміннями та навичками полегшує соціально-психологічну адаптацію дітей з вадами зору до сучасних умов життя.

У кінці кожного року навчання слід проводити підсумкові заняття, де учні демонструють свої успіхи, а вчитель виявляє їхні утруднення і визначає перспективи роботи на наступний рік.

У програмі визначено вимоги до знань, умінь і навичок учнів на кінець кожного навчального року.

5-ий клас
35 годин на рік (по 1 годині на тиждень)

№ п/п	Зміст навчального матеріалу	Корекційно-розвиткова спрямованість	Вправи
1	2	3	4
1.	<p>Розвиток дрібної моторики. Розвиток дрібної моторики пальців обох рук. Розвиток координації рухів пальців і рук. Розвиток дотикової чутливості пальців. Зміцнення сили пальців і рук. Розвиток м'язової чутливості. Удосконалення навичок інструментального дотикового сприйняття за допомогою грифеля. Закріплення інструментального дотику.</p> <p>Формування та розвиток умінь та навичок сприйняття та розрізнення предметів побутового призначення (одяг, взуття, шафа, полиця, віник, совок, щітка, швабра, ганчірка, голка, ножиці, ложка, виделка, ніж, годинники, термометр тощо) за допомогою всіх збережених аналізаторів.</p>	<p>Розвиток пам'яті. Розвиток сенсорних аналізаторів (тактильного, зорового, нюхового). Зміцнення сили пальців і рук. Розвиток швидкості і координації дій обох рук. Розвиток самостійності і контролю при зміцненні м'язів пальців і рук. Розвиток моторних навичок, м'язової чутливості та координації рухів. Розвиток умінь користуватися в учбовій діяльності набутим чуттєвим досвідом.</p> <p>Розширення уявлень про об'єкти та їх зображення на малюнках. Конкретизація просторових уявлень. Розвиток і закріплення сенсорних еталонів. Розвиток, конкретизація та застосування предметних уявлень в повсякденній навчальній та побутовій діяльності. Обстеження предметів за допомогою кисті рук (пальцевий, кистьовий та долонний способи).</p> <p>Формування позитивної мотивації щодо дбайливого й охайного</p>	<p>Вправи на розвиток дрібної моторики та дотикової чутливості пальців обох рук.</p> <p>Практична робота: «Аплікаційне ліплення (заповнення рельєфного малюнка пластиліном): підбір деталей-заготовок з пластиліну для накладання їх на певні частини малюнка, розмазування пластиліну до контурів рельєфного малюнка (огірок, морква, ріпка, грибок, квітка, яблуко, груша тощо)».</p> <p>Практична робота: «Складання гербарію з природного матеріалу».</p> <p>«Виготовлення аплікацій з природного матеріалу».</p> <p>Види одягу та взуття. Умови його носіння. Сезонний одяг, сезонне взуття. Охайність і догляд за особистими речами.</p> <p>Протягом вивчення цієї теми школярі мають навчитися розрізняти види сезонного одягу та взуття, а також оволодіти навичками охайного носіння</p>

		<p>ставлення до одягу та взуття. Розвиток умінь і навичок правильного сприйняття та розрізнення предметів побутового призначення за допомогою всіх збережених аналізаторів. Закріплення умінь і навичок інструментального дотику (розрізнення з використанням допоміжних інструментів: грифеля, дротини, голки, ложки, виделки).</p>	<p>особистого одягу та взуття. Предмети щоденного користування: віник, совок, щітка, швабра, ганчірка; голка, ножиці, ниткозасилювач; ложка, виделка, ніж; годинники, термометр. Під час занять із цієї теми школярі мають оволодіти навичками правильного та безпечного використання побутових приладів щоденного користування. Вправи на удосконалення навичок інструментального дотикового сприйняття за допомогою грифеля. Практична робота: «Закріплення інструментального дотику».</p>
2.	<p>Розвиток загальної моторики. Формування правильної пози і жестів під час обстеження предметів та орієнтування. Розвиток просторових уявлень. Розвиток залишкового зору. Розвиток дотикового сприймання. Застосування тростини в орієнтації у приміщенні школи. Розвивати вміння бігати, ходити, стрибати. Удосконалення вмінь орієнтуватися за допомогою тростини.</p>	<p>Розвивати фізичні навички, сприяти укріпленню м'язового апарату дитини. Розвиток уваги та уважності. Вдосконалення правил поведінки і способів безпечного самостійного пересування на полісенсорній основі. Розвиток дотикового сприймання. Розвиток просторових уявлень. Розвиток залишкового зору. Формування правильної пози і жесту при обстеженні предметів. Удосконалити навички легко і ритмічно ходити і бігати, зберігаючи правильну поставу, правильно виконувати всі вивчені види ходьби.</p>	<p>Вправи на закріплення розвивальних вправ: уміння ходити і бігати, узгоджуючи рухи рук і ніг, зберігати рівновагу на обмеженій площі опори, вчити ходити парами, в колоні, по одному, в кругу, в шеренгу. Дидактичні ігри з м'ячем: «Кидання м'яча на звук голосу», «Кинь м'яч в праву, а потім в ліву сторону від себе», «Кинь м'яч позаду себе», «Знайди м'яч і вдар по ньому правою ногою» тощо. Практична робота: «Удосконалення вмінь орієнтуватися за допомогою тростини». Вправи на застосування тростини в орієнтації у приміщенні</p>

		<p>Розвивати вміння зберігати правильну позу при самотійній вільній ході в замкненому знайомому і незнайомому просторі, на вулицях міста у супроводі дорослого. Удосконалити прийоми ходьби з тростиною (маятниковий, діагональний, прийоми протяжки і ковзання), підніматися і спускатися з тростиною по сходах, користуватися тростиною в будинках і приміщеннях, в транспорті, виявляти перешкоди з допомогою тростини.</p>	<p>школи. Практична робота: «За допомогою тростини дитині пропонується пройти прямо від класу до кабінету музики і назад; від класу до їдальні і назад; від класу до спортзалу і назад тощо». Техніка безпеки під час користування тростиною. Практичне заняття: «Орієнтування в школі з тростиною».</p>
3.	<p>Розвиток уявлень про предмети та явища оточуючого простору. Формування стереотипу дій, які забезпечують пізнання під час обстеження об'єкта, всіх його частин та ознак. Обстеження предметів за сенсорними еталонами (колір, форма, розмір, величина, вага). Обстеження предметів на полісенсорній основі (смак, нюх). Удосконалення умінь трансформації геометричних фігур і тіл. Розширене уявлення роботи з вимірювальними приладами, інструментами. Розширене ознайомлення з</p>	<p>Розміщення предметів за всіма сенсорними еталонами. Удосконалення порівняння предметів за суттєвими ознаками (дерева, кущі, трави, квіти). Систематизація предметів за місцем їх розташування, функціональним призначенням і тимчасовою ознакою. Співвіднесення натуральних об'єктів із зображеннями на малюнках. Розширити оглядання зразків природних матеріалів та співвіднесення з виробами, виконаними із них. Використання знайомих предметів у нових ситуаціях, у нових умовах. Дзеркальне відображення предметів,</p>	<p>Практична робота: «Удосконалення порівняння предметів за суттєвими ознаками (дерева, кущі, трави, квіти)». Практична робота: «Розширене обстеження геометричних фігур та тіл (кубиків, пірамід, кілець, циліндрів, м'ячів, кругів, трикутників, прямокутників, квадратів тощо) за допомогою кисті рук (пальцевий, кистьовий та долонний способи); обстеження предметів за сенсорними еталонами (колір, форма, розмір, величина, вага); групування предметів за певними ознаками; зіставлення предметів (за вагою, шириною, товщиною)». Удосконалення читання рельєфних</p>

<p>моделями різних транспортних засобів. Розширене ознайомлення з природою, природними явищами. Розвиток пам'яті, уваги, уяви. Розвиток уявлень про предмети особистої гігієни та вміння користуватися ними.</p>	<p>порівняння з дійсністю. Удосконалення групування предметів за певними ознаками. Зіставлення предметів (за вагою, шириною, товщиною). Визначення контурів зображених предметів на малюнку. Розширення уявлень про геометричні тіла і фігури та способи їх трансформації. Удосконалення навичок креслення і вимірювання. Розширення уявлень про транспортні засоби та способи їх розпізнавання. Удосконалення уявлень про об'єкти, розташовані поряд зі школою: магазини, будинки, транспорт на вулицях. Розширене ознайомлення з тротуаром, проїзною частиною, перехрестям, світлофором. Розширити знання про природу, пори року, природні явища, доступні для сприймання сліпих дітей. Розвиток умінь здійснювати точні координовані рухи з предметами особистої гігієни. Розвивати уявлення про деякі пам'ятні місця та пам'ятки архітектури рідного міста, навчати переносити в реальну дійсність уявлення про предмети, сформовані</p>	<p>малюнків та співвідношення їх із предметами, за допомогою дотику. Вправи: за допомогою фланелеграфа та грифеля накреслити квадрат, круг, прямокутник, трикутник. За допомогою макетів та об'ємних іграшок розширити ознайомлення з моделями різних транспортних засобів та пограти в гру «Що це – автобус чи машина, потяг чи літак? Яка саме машина: пожежна чи швидка допомога, міліцейська чи може кран, або просто легкова або вантажівка?» Практична робота: «Природа». Згадайте та назвіть: які пори року ви знаєте? Які природні явища ви знаєте? Яка зараз пора року? Практична робота: «Вимірювання розмірів, визначення кількості». Удосконалення вправ на вимірювання за допомогою антропометрії. За допомогою вчителя або дорослого діти вчать правильно проводити вимірювання довжини тіла, використовуючи ростомір та зважування за допомогою медичних ваг. Вправи на зображення одного предмета різними способами (ліплення, малювання, аплікація, вирізання).</p>
--	--	--

		<p>на основі використання моделей, макетів, рельєфних зображень, словесного опису.</p>	<p>Збирання природних матеріалів для виготовлення дрібних виробів (саморобок). Практична робота: «Моделювання на папері за допомогою природного та неприродного матеріалу». Практична робота: «Робота з природним та неприродним матеріалом». Складання композицій із квітів. Складання натюрморту. Виготовлення прикрас із природного матеріалу (горобина, жолуді та ін.). Гра: «Пошук помічників природи у парку». Дидактична гра «Зоологічне лото». Практична робота: «Вправи з визначення предметів за їх смаковими якостями». Розширене знайомство з брайлівським годинником. Вправи на визначення часу доби. Прийоми користування милом із щіткою для рук. Догляд за очима. Користування гребінцем у повсякденному житті. Удосконалення вправ з орієнтування на знаходження предметів особистої гігієни. Практична робота: «Вдосконалення дій з предметами особистої гігієни на основі зорово-дотикової інформації».</p>
--	--	--	--

4.	<p>Орієнтування на власному тілі. Удосконалення навичок володіння власним тілом. Конкретизація уявлень про власне тіло і тіло людини. Розвиток опорно-рухового апарату. Розвиток вестибулярного апарату.</p>	<p>Розвиток просторових уявлень, конкретизація поняття дзеркальність. Конкретизація і розширення уявлень про будову тіла. Зміцнення м'язів опорно-рухового апарату. Розвиток координації рухів. Розвиток відчуття мікропростору. Розвиток координації рухів та слуху. Вміння підтримувати рівновагу. Розвиток вестибулярного апарату. Конкретизація уявлень про функції та значення частин тіла.</p>	<p>Удосконалення вправ про володіння власним тілом. Практична робота: «Розширене уявлення про власне тіло і тіло людини». Практичне завдання: «Розширене уявлення про частини тіла та їх роль у житті». Виконання вправ: «Назви та покажи частини тіла та обличчя спочатку на собі, а потім на макеті ляльки». Розкажи які їх функції.</p>
5.	<p>Орієнтування в мікропросторі (за столом, на аркуші паперу, на приладі для письма шрифтом Брайля). Правильна посадка і дотримання порядку на робочому місці. Орієнтування на робочому місці, дошці, за столом, в книжці, зошиті, брайлівському приладі. Вдосконалення і поглиблення роботи зі схемами. Застосування схем в практичній роботі з просторової орієнтації. Ознайомлення з комп'ютером. Удосконалення вивчення літер української плоскодрукованої абетки. Робота з комп'ютером. Удосконалення вивчення основних</p>	<p>Навчати вільно та впевнено орієнтуватися на робочому місці, дошці, за столом, в книжці, зошиті, брайлівському приладі. Розширене ознайомлення з умовними позначками на рельєфних планах та вчити орієнтуватися в рельєфних планах і макетах замкненого і вільного простору. Розвиток вмінь самостійно складати простий план замкненого і вільного простору за словесним описом. Розвиток самоконтролю. Розвиток координації роботи пальців. Розуміння і поглиблення причинно-наслідкових зв'язків. Розвиток уваги та пам'яті. Розвиток комунікативних можливостей. Розвиток пізнавальних</p>	<p>Правила поведінки за столом. Орієнтування на поверхні стола. Орієнтування на парті. Розміщення на ній навчального приладдя. Практична робота: Удосконалення «Читання» випуклих та рельєфних малюнків, планів, схем. Застосування схем в практичній роботі з просторової орієнтації. Виконання вправ на брайлівській дошці у шестикрапці за допомогою грифеля. Закріплення вправ на орієнтування у книзі, тексті. Читання рельєфних малюнків та співвідношення їх із предметами, за допомогою дотику. Дидактична гра: «Назви, що ти бачиш на рельєфному малюнку?» Дидактична гра: «Зафарбовування малюнка за</p>

	<p>складових комп'ютера. Робота зі звуковими програмами. Розвиток мови і пам'яті. Розвиток дотикового сприймання.</p>	<p>можливостей та інтересів. Розширення просторових уявлень. Узагальнення просторових уявлень та відношень. Розвиток умінь вбачати в абстрактних символах конкретні об'єкти реального світу. Вербалізація чуттєвого досвіду. Удосконалення практичних умінь орієнтуватися при зміні точки відліку. Встановлення зв'язку між брайлівськими та плоскодруканими літерами. Розвиток абстрактного мислення. Розвиток пам'яті. Розвиток самостійності. Розвиток пізнавальних інтересів.</p>	<p>контуром». Практична робота: «Орієнтування на брайлівському приладі за допомогою грифеля при письмі». Вправи на ознайомлення з комп'ютером. Практична робота: «Робота з комп'ютером». Удосконалення вивчення основних складових комп'ютера. Практична робота: «Удосконалення вивчення літер української плоскодруканої абетки». Практична робота: «Поняття про рядки та стовпчики». Закріплення поняття про рядки та стовпчики. Практична робота: «Встановлення зв'язку між брайлівськими та плоскодруканими літерами». Робота зі звуковими програмами.</p>
6.	<p>Орієнтування в макропросторі (кімната, школа, клас, вулиця, транспорт). Розвиток умінь просторової орієнтації у приміщенні. Оцінювання і характеристики руху. Орієнтація у шкільному дворі, на спортивному майданчику. Правила поведінки на вулиці і у дворі. Орієнтація за межами школи. Орієнтація на вулиці. Правила</p>	<p>Розвиток самостійності при орієнтації. Розвиток аналітико-синте-тичних умінь та самоконтролю. Розвиток і вдосконалення практичних навичок просторової орієнтації. Розширення і конкретизація просторових уявлень. Розвиток полісенсорного сприймання оточення. Розвиток уяви, уваги, уважності, розширення лексичного запасу.</p>	<p>Орієнтація в школі, у шкільному дворі, на спортивному майданчику, в класній кімнаті, спальні, їдальні. Пересування в приміщеннях, які не наповнені великою кількістю предметів (коридор, спортзал). Розширене вивчення школи та класної кімнати, опочивальні, місце загального користування. Практична робота: «Поглиблення знань про правила поведінки у шкільному дворі, на спортивному майданчику; про</p>

<p>вуличного руху. Користування тростиною у відкритому просторі. Розвиток інструментального дотику та слуху. Користування тростиною на вулиці. Орієнтація у транспорті. Розширене ознайомлення і практичне використання громадського транспорту. Орієнтація у закладах громадського призначення.</p>	<p>Розвиток і використання набутих знань, умінь і навичок в нових умовах. Розширення і конкретизація уявлень про внутрішню будову школи. Удосконалення техніки використання тростини при пересуванні на сходах, на ескалаторі. Поглиблення знань про правила дорожнього руху. Поглиблення знань про основні правила поведінки у громадському транспорті. Правила самостійного пересування в приміщенні, самостійна ходьба в приміщенні, на зазначених маршрутах. Формування уявлень про територію навчального закладу на основі словесних описів та макетів (рельєфних планів). Формування уявлень про місто (сміт), де навчається учень (рельєф місцевості, назви вулиць, їх протяжність, близько розташовані населені пункти). Вивчення вулиць найближчих (прилеглих) до навчального закладу та головних об'єктів (орієнтирів), які знаходяться на цих вулицях. Поглиблене ознайомлення з елементами вулиці: тротуар, дорога,</p>	<p>правила поведінки на вулиці і у дворі; про правила вуличного руху, в транспорті; про правила безпечного пересування в приміщенні та сходами; про правила поведінки в громадських закладах». Ходьба незрячого учня з супровідником у приміщенні по коридору, по сходах, по вузьких проходах та в дверях. Дидактичні ігри: «Як пройти до громадського закладу?», «Де ти знаходишся?», «Як знайти доріжку?», «Що справа, що зліва?» тощо. Практична робота: «Поглиблення знань про правила користування тростиною у відкритому просторі; про правила користування тростиною на вулиці». Практична робота: «Розширення та поглиблення знань про прийоми пересування з тростиною на вулиці, в транспорті, в магазині». Практична робота: «Поглиблення знань про правила й прийоми посадки в транспорт (прийоми захисту й обходу перешкод на вулиці)». Дидактична гра «На вулиці міста». Практичне заняття: «Поїздка в міському транспорті».</p>
--	---	---

		<p>газон. Орієнтування на прилеглих вулицях без переходу вулиці. Орієнтування на прилеглих вулицях з переходом через дорогу, правила переходу незрячих через дорогу двостороннього руху. Види перехресть.</p> <p>Правильна постава при самостійному пересуванні в замкненому незнайомому просторі, з використанням орієнтирів та збережених аналізаторів за характерними властивостями та ознаками предметів.</p> <p>Розвиток культури поведінки на вулиці та в громадських місцях. Розвиток і уявлення про види закладів громадського призначення.</p>	<p>Поглиблення знань про правила переходу вулиці. Світлофор. Перехід вулиці, перехрестя (з озвученим та не озвученим сигналом) з дорослими.</p> <p>Практична робота: «Перехід через вулицю».</p> <p>Поглиблення знань про правила переходу вулиці на нерегульованому перехресті.</p> <p>Практична робота: «Культура поведінки під час ходьби вулицею».</p> <p>«Культурна поведінка на вулиці та в громадських місцях».</p> <p>Експерсії до магазину, до аптеки.</p> <p>Практична робота: «Розширене та поглиблене вивчення схеми-маршруту до найближчих магазинів, супермаркетів».</p> <p>Практична робота: «Орієнтування у великих магазинах, супермаркетах, гіпермаркетах за допомогою збережених аналізаторів».</p> <p>Розширене ознайомлення з правилами орієнтування в незнайомому приміщенні.</p>
7.	<p>Розвиток готовності збережених аналізаторів (слух, нюх, дотик, залишковий зір) до навчання просторового орієнтування.</p> <p>Розвиток готовності збережених</p>	<p>Розширити навички користуватися збереженими аналізаторами у просторовому орієнтуванні, використовувати характерні властивості і ознаки предметів (звуки,</p>	<p>Удосконалення розвивальних вправ дотиковим шляхом з різними позначеннями, мітками, способами зображення шляху. Практична робота: «Розширення навичок читання</p>

<p>аналізаторів до сприйняття ознак та властивостей оточуючого світу та орієнтування у ньому. Вміння застосовувати збережені аналізатори під час орієнтування. Розвиток просторових уявлень. Розвиток залишкового зору. Розвиток пам'яті, уваги та уяви. Розвиток слухової, нюхової, дотикової чутливості. Розпізнавання вуличних шумів, звуків природи. Розпізнавання запахів. Застосування нюху на вулиці та в приміщенні. Розвиток температурних відчуттів при сприйнятті на дотик.</p>	<p>запахи, характер поверхні та ін.) як орієнтири. Поглиблене ознайомлення дотиковим шляхом з різними позначеннями, мітками, способами зображення шляху. Розширити навички читання простих рельєфних малюнків, планів, схем. Розвивати впізнавання і локалізацію звуків оточуючого простору (в школі, вдома), міських шумів; типові звуки, що виникають під час наближення транспорту; визначати за звуком зупинки, відкривання і закривання дверей. Розвиток вмінь визначати з допомогою нюху запахи, що зустрічаються в оточуючому просторі. Розширити навички розрізняти з допомогою залишкового зору предмети довкілля, формувати способи сприймання простору за допомогою збережених аналізаторів, оцінювання віддаленості предметів в просторі та їх зображення на малюнках. Удосконалити розвиток температурних відчуттів при сприйнятті на дотик. Упізнавання та локалізація в просторі</p>	<p>випуклих та рельєфних малюнків, планів, схем». Практична робота: «Які звуки чи шум ти чуєш в повсякденному житті?» Практична робота: «Які звуки створюють природні явища в оточуючому світі?» Розширене розпізнавання звуків та шумів оточуючого простору. Наприклад: почувши спів пташок, назвати що за пташка співає? Пограйте в гру «Який шум мене оточує?» Назвати декілька шумів, які оточують вас на вулиці. Практична робота: «Поглиблене впізнавання міських шумів: назвіть за шумом автомашину, що наближається – вантажна чи легкова, повільно чи швидко рухається; типові звуки, що виникають під час наближення тролейбуса або трамвая; назвіть за звуком зупинки, відкривання і закривання дверей». Практична робота: «З допомогою нюху назвіть які запахи ви зустріли в оточуючому просторі (запах скошеної трави, ліків, парфумів бензину, фарби, тощо)». Наприклад: якщо ви зайшли в аптеку, то який запах ви відчули? Дидактичні ігри: «Впізнай за смаком», «Що так пахне?», «Впізнай за</p>
--	---	--

		звуків. Формування просторових понять (праворуч, ліворуч, позаду, попереду та ін.).	формою», «Впізнай за запахом», «Вгадай хто розмовляє?», «Який ти шум чуєш?», «Що проїхало, автобус чи тролейбус?» Практична робота: «Поглиблене знання про холодні та теплі предмети. Які предмети ви знаєте холодні на дотик, а які теплі?».
--	--	---	--

На кінець навчального року учень:

- знає основні елементи будови тіла і правильно ним користується;
- вміє підтримувати рівновагу;
- координує рухи відносно звукових джерел;
- має розвинену дотикову чутливість, координацію пальців і достатню силу пальців і рук;
- має розвинену пам'ять, розуміє усні пояснення вчителя;
- користується в практичній діяльності схемами та картами, вміє читати і складати схеми;
- вміє користуватися учбовим і побутовим приладдям;
- має уявлення про сторони світу та застосовує ці уявлення на практиці;
- розпізнає рельєфні літери української абетки;
- має уявлення про деякі елементи комп'ютера, його клавіатуру та роботу з ПК;
- вміє користуватися тростиною в закритих приміщеннях та на вулиці;
- може обстежувати предмети за допомогою інструментального дотику;
- використовує в орієнтації всі збережені органи чуття;
- дотримується правил безпеки при орієнтації в приміщенні та на вулиці.
- орієнтується на вулицях поблизу школи;
- володіє культурою спілкування;
- вміє оцінювати дорожню ситуацію на основі даних від усіх збережених органів чуття та використання аналітико-синтетичної діяльності;
- вміє застосовувати набуті знання і навички у нових дорожніх ситуаціях.

6-й клас
35 годин на рік (1 година на тиждень)

№ п/п	Зміст навчального матеріалу	Корекційно-розвиткова спрямованість	Вправи
1	2	3	4
1.	<p>Розвиток дрібної моторики. Розвиток дрібної моторики пальців обох рук. Розвиток координації рухів пальців і рук. Розвиток дотикової чутливості пальців. Зміцнення сили пальців і рук. Розвиток м'язової чутливості. Удосконалення навичок інструментального дотикового сприйняття за допомогою грифеля. Закріплення інструментального дотику. Удосконалення умінь та навичок сприйняття та розрізнення предметів побутового призначення (одяг, взуття, шафа, полиця, віник, совок, щітка, швабра, ганчірка, голка, ножиці, ложка, виделка, ніж, годинники, термометр тощо) за допомогою всіх збережених аналізаторів.</p>	<p>Розвиток пам'яті. Розвиток сенсорних аналізаторів (тактильного, зорового, нюхового). Зміцнення сили пальців і рук. Розвиток швидкості і координації дій обох рук. Розвиток самостійності і контролю при зміцненні м'язів пальців і рук. Розвиток моторних навичок, м'язової чутливості та координації рухів. Удосконалення умінь користуватися в учбовій діяльності набутим чуттєвим досвідом. Розширення уявлень про об'єкти та їх зображення на малюнках. Конкретизація просторових уявлень. Розвиток і закріплення сенсорних еталонів. Конкретизація та застосування предметних уявлень в повсякденній навчальній та побутовій діяльності. Удосконалення обстеження предметів за допомогою кисті рук (пальцевий, кистьовий та долонний способи). Формування позитивної мотивації щодо дбайливого й охайного</p>	<p>Вправи на розвиток дрібної моторики та дотикової чутливості пальців обох рук. Практична робота: «Розширити та поглибити знання щодо аплікаційного ліплення (заповнення рельєфного малюнка пластиліном): підбір деталей-заготовок з пластиліну для накладання їх на певні частини малюнка, розмазування пластиліну до контурів рельєфного малюнка (овочі, фрукти, квіти тощо)». Практична робота: «Розширення та поглиблення навичок складання гербарію з природного матеріалу». «Виготовлення аплікацій з природного матеріалу». Види одягу та взуття. Умови його носіння. Сезонний одяг, сезонне взуття. Охайність і догляд за особистими речами. Протягом вивчення цієї теми розширити знання школярів розрізняти види сезонного одягу та взуття, а також оволодіти</p>

		<p>ставлення до одягу та взуття. Розширення умінь і навичок правильного сприйняття та розрізнення предметів побутового призначення за допомогою всіх збережених аналізаторів. Закріплення умінь і навичок інструментального дотику (розрізнення з використанням допоміжних інструментів: грифеля, дротини, голки, ложки, виделки).</p>	<p>навичками охайного носіння особистого одягу та взуття. Предмети щоденного користування: віник, совок, щітка, швабра, ганчірка; голка, ножиці, ниткозасилювач; ложка, виделка, ніж; годинники, термометр. Розширення оволодіння навичками правильного та безпечного використання побутових приладів щоденного користування. Вправи на удосконалення навичок інструментального дотикового сприйняття за допомогою грифеля. Практична робота: «Закріплення інструментального дотику».</p>
2.	<p>Розвиток загальної моторики. Формування правильної пози і жестів під час обстеження предметів та орієнтування. Розвиток просторових уявлень. Розвиток залишкового зору. Розвиток дотикового сприймання. Застосування тростини в орієнтації у приміщенні школи. Розвивати вміння бігати, ходити, стрибати. Удосконалення вмінь орієнтуватися за допомогою тростини.</p>	<p>Розвивати фізичні навички, сприяти укріпленню м'язового апарату дитини. Розвиток уваги та уважності. Вдосконалення правил поведінки і способів безпечного самостійного пересування на полісенсорній основі. Розвиток дотикового сприймання. Розвиток просторових уявлень. Розвиток залишкового зору. Формування правильної пози і жесту при обстеженні предметів. Удосконалити навички легко і ритмічно ходити і бігати, зберігаючи правильну поставу, правильно виконувати всі вивчені види ходьби.</p>	<p>Вправи на закріплення розвивальних вправ: розширити та поглибити уміння ходити і бігати, узгоджуючи рухи рук і ніг, зберігати рівновагу на обмеженій площі опори, вчити ходити парами, в колоні, по одному, в кругу, в шеренгу. Дидактичні ігри та вправи з м'ячом. Практична робота: «Розширити та поглибити вміння орієнтуватися за допомогою тростини». Вправи на застосування тростини в орієнтації у приміщенні школи. Практична робота: «За допомогою тростини дитині пропонується піднятися по сходах школи з першого</p>

		<p>Розвивати вміння зберігати правильну позу при самостійній вільній ході в замкненому знайомому і незнайомому просторі, на вулицях міста у супроводі дорослого. Удосконалити прийоми ходьби з тростиною (маятниковий, діагональний, прийоми протяжки і ковзання), підніматися і спускатися з тростиною по сходах, користуватися тростиною в будинках і приміщеннях, в транспорті, виявляти перешкоди з допомогою тростини.</p>	<p>поверху на другий; спуститися по сходах школи з другого поверху на перший; пройти від класу до їдальні і назад; від класу до спортзалу і назад тощо».</p> <p>Техніка безпеки під час користування тростиною. Практичне заняття: «Орієнтування в школі з тростиною».</p>
3.	<p>Розвиток уявлень про предмети та явища оточуючого простору. Формування стереотипу дій, які забезпечують пізнання під час обстеження об'єкта, всіх його частин та ознак. Обстеження предметів за сенсорними еталонами (колір, форма, розмір, величина, вага). Обстеження предметів на полісенсорній основі (смак, нюх). Удосконалення умінь трансформації геометричних фігур і тіл. Розширене та поглиблене уявлення роботи з вимірювальними приладами, інструментами. Розширене та поглиблене</p>	<p>Розміщення предметів за всіма сенсорними еталонами. Розширення та удосконалення порівняння предметів за суттєвими ознаками (дерева, кущі, трави, квіти). Систематизація предметів за місцем їх розташування, функціональним призначенням і тимчасовою ознакою. Удосконалення співвіднесення натуральних об'єктів із зображеннями на малюнках. Розширення та поглиблення навичок розглядання зразків природних матеріалів та співвіднесення з виробами, виконаними із них. Використання знайомих предметів у нових ситуаціях, у нових умовах.</p>	<p>Практична робота: «Розширити та удосконалити порівняння предметів за суттєвими ознаками (дерева, кущі, трави, квіти)».</p> <p>Практична робота: «Розширене та поглиблене обстеження геометричних фігур та тіл (кубиків, пірамід, кілець, циліндрів, м'ячів, кругів, трикутників, прямокутників, квадратів тощо) за допомогою кисті рук (пальцевий, кистьовий та долонний способи); обстеження предметів за сенсорними еталонами (колір, форма, розмір, величина, вага); групування предметів за певними ознаками; зіставлення предметів (за вагою, шириною, товщиною)».</p>

<p>ознайомлення з моделями різних транспортних засобів. Розширене та поглиблене ознайомлення з природою, природними явищами. Розвиток пам'яті, уваги, уяви. Розвиток уявлень про предмети особистої гігієни та вміння користуватися ними.</p>	<p>Дзеркальне відображення предметів, порівняння з дійсністю. Розширення та удосконалення навичок групування предметів за певними ознаками. Зіставлення предметів (за вагою, шириною, товщиною). Визначення контурів зображених предметів на малюнку. Розширення та поглиблення уявлень про геометричні тіла і фігури та способи їх трансформації. Розширення та удосконалення навичок креслення і вимірювання. Розширення та поглиблення уявлень про транспортні засоби та способи їх розпізнавання. Розширення та удосконалення уявлень про об'єкти, розташовані поряд зі школою: магазини, будинки, транспорт на вулицях. Розширене та поглиблене ознайомлення з тротуаром, проїзною частиною, перехрестям, світлофором. Розширити та поглибити знання про природу, пори року, природні явища, доступні для сприймання сліпих дітей. Розвиток умінь здійснювати точні координовані рухи з предметами особистої гігієни. Удосконалити уявлення про деякі</p>	<p>Розширене та поглиблене читання рельєфних малюнків та співвідношення їх із предметами, за допомогою дотику. Практична робота: «За допомогою фланелеграфа та грифеля накреслити трикутник, круг, квадрат, прямокутник». За допомогою макетів та об'ємних іграшок розширити та поглибити ознайомлення з моделями різних транспортних засобів та пограти в гру «Який це вид транспорту: трамвай чи автобус, метро чи тролейбус, потяг чи літак? Які ви ще знаєте види транспорту? На яких видах транспорту їздять рятувальні та аварійні служби?». Практична робота: «Природа». Розширення та поглиблення знань про пори року. Які природні явища ви знаєте? Яка зараз пора року? Практична робота: «Удосконалення вимірювання розмірів, визначення кількості». Розширення та удосконалення вправ на вимірювання за допомогою антропометрії. За допомогою вчителя або дорослого діти вчаться правильно проводити вимірювання довжини тіла, використовуючи ростомір та зважування за допомогою медичних</p>
---	--	--

		<p>пам'ятні місця та пам'ятки архітектури рідного міста, навчати переносити в реальну дійсність уявлення про предмети, сформовані на основі використання моделей, макетів, рельєфних зображень, словесного опису.</p>	<p>ваг.</p> <p>Удосконалення вправ на зображення одного предмета різними способами (ліплення, малювання, аплікація, вирізання).</p> <p>Збирання природних матеріалів для виготовлення дрібних виробів (саморобок).</p> <p>Практична робота: «Моделювання на папері за допомогою природного та неприродного матеріалу».</p> <p>Практична робота: «Робота з природним та неприродним матеріалом». Складання композицій із квітів. Складання натюрморту. Виготовлення прикрас із природного матеріалу (горобина, жолуді та ін.).</p> <p>Практична робота: «Вправи з визначення предметів за їх смаковими якостями».</p> <p>Розширене та поглиблене знайомство з брайлівським годинником. Вправи на визначення часу доби.</p> <p>Розширення та удосконалення вправ з орієнтування на знаходження предметів особистої гігієни. Удосконалення прийомів користування милом із щіткою для рук. Догляд за очима. Користування гребінцем у повсякденному житті.</p> <p>Практична робота: «Вдосконалення дій</p>
--	--	---	---

			з предметами особистої гігієни на основі зорово-дотикової інформації».
4.	Орієнтування на власному тілі. Удосконалення навичок володіння власним тілом. Конкретизація уявлень про власне тіло і тіло людини. Розвиток опорно-рухового апарату. Розвиток вестибулярного апарату.	Розвиток просторових уявлень, конкретизація поняття дзеркальність. Удосконалення і розширення уявлень про будову тіла. Зміцнення м'язів опорно-рухового апарату. Розвиток координації рухів. Розвиток відчуття мікропростору. Розвиток координації рухів та слуху. Вміння підтримувати рівновагу. Розвиток вестибулярного апарату. Удосконалення уявлень про функції та значення частин тіла.	Удосконалення вправ про володіння власним тілом. Практична робота: «Розширене та поглиблене уявлення про власне тіло і тіло людини». Практичне завдання: «Розширене та поглиблене уявлення про частини тіла та їх роль у житті». Виконання вправ: «Назви та розкажи про частини тіла та обличчя. Розкажи які їх функції».
5.	Орієнтування в мікропросторі (за столом, на аркуші паперу, на приладі для письма шрифтом Брайля). Правильна посадка і дотримання порядку на робочому місці. Орієнтування на робочому місці, дошці, за столом, в книжці, зошиті, брайлівському приладі. Удосконалення і поглиблення роботи зі схемами. Застосування схем в практичній роботі з просторової орієнтації. Удосконалення ознайомлення з комп'ютером. Поглиблене та удосконалене вивчення літер української плоскодрукованої	Удосконалення навичок вільно та впевнено орієнтуватися на робочому місці, дошці, за столом, в книжці, зошиті, брайлівському приладі. Розширене та поглиблене ознайомлення з умовними позначками на рельєфних планах. Удосконалення навичок вільно та впевнено орієнтуватися в рельєфних планах і макетах замкненого і вільного простору. Розвиток вмінь самостійно складати простий план замкненого і вільного простору за словесним описом. Розвиток самоконтролю. Розвиток координації роботи пальців. Розуміння і поглиблення причинно-	Правила поведінки за столом. Орієнтування на поверхні стола. Орієнтування на парті. Розміщення на ній навчального приладдя. Практична робота: Розширення та поглиблення «Читання» випуклих та рельєфних малюнків, планів, схем. Застосування схем в практичній роботі з просторової орієнтації. Виконання вправ на брайлівській дошці у шестикрапці за допомогою грифеля. Розширення та закріплення вправ на орієнтування у книзі, тексті. Розширене та поглиблене читання рельєфних малюнків та співвідношення їх із предметами, за допомогою дотику. Дидактична гра: «Зафарбовування

	<p>абетки. Робота з комп'ютером. Розширене та удосконалене вивчення основних складових комп'ютера.</p> <p>Робота зі звуковими програмами. Розвиток мови і пам'яті. Розвиток дотикового сприймання.</p>	<p>наслідкових зв'язків. Розвиток уваги та пам'яті. Розвиток комунікативних можливостей. Розвиток пізнавальних можливостей та інтересів.</p> <p>Розширення та поглиблення просторових уявлень. Узагальнення просторових уявлень та відношень.</p> <p>Розвиток умінь вбачати в абстрактних символах конкретні об'єкти реального світу.</p> <p>Вербалізація чуттєвого досвіду.</p> <p>Розширення та удосконалення практичних умінь орієнтуватися при зміні точки відліку.</p> <p>Встановлення зв'язку між брайлівськими та плоскодрукованими літерами. Розвиток абстрактного мислення. Розвиток пам'яті. Розвиток самостійності. Розвиток пізнавальних інтересів.</p>	<p>малюнка за контуром». Дидактична гра: «Що ти бачиш на рельєфному малюнку?»</p> <p>Практична робота: «Удосконалення навичок орієнтування на брайлівському приладі за допомогою грифеля при письмі».</p> <p>Розширення та удосконалення вправ на ознайомлення з комп'ютером.</p> <p>Практична робота: «Робота з комп'ютером». Розширення та удосконалення вивчення основних складових комп'ютера.</p> <p>Практична робота: «Розширене та поглиблене вивчення літер української плоскодрукованої абетки». Практична робота: «Розширення та удосконалення поняття про рядки та стовпчики».</p> <p>Розширення та закріплення поняття про рядки та стовпчики.</p> <p>Практична робота: «Встановлення зв'язку між брайлівськими та плоскодрукованими літерами».</p> <p>Робота зі звуковими програмами.</p>
6.	<p>Орієнтування в макропросторі (кімната, школа, клас, вулиця, транспорт).</p> <p>Розвиток умінь просторової орієнтації у приміщенні.</p> <p>Оцінювання і характеристики руху.</p>	<p>Розвиток самостійності при орієнтації. Розвиток аналітико-синтетичних умінь та самоконтролю.</p> <p>Розвиток і вдосконалення практичних навичок просторової орієнтації.</p> <p>Розширення і конкретизація</p>	<p>Удосконалення навичок вільного орієнтування в школі, у шкільному дворі, на спортивному майданчику, в класній кімнаті, спальні, їдальні.</p> <p>Пересування в приміщеннях, які не наповнені великою кількістю</p>

<p>Орієнтація у шкільному дворі, на спортивному майданчику. Правила поведінки на вулиці і у дворі. Орієнтація за межами школи. Орієнтація на вулиці. Правила вуличного руху.</p> <p>Користування тростиною у відкритому просторі. Розвиток інструментального дотику та слуху.</p> <p>Користування тростиною на вулиці. Орієнтація у транспорті.</p> <p>Розширене ознайомлення і практичне використання громадського транспорту.</p> <p>Орієнтація у закладах громадського призначення.</p>	<p>просторових уявлень. Розвиток полісенсорного сприймання оточення.</p> <p>Розвиток уваги, уважності, розширення лексичного запасу.</p> <p>Розвиток і використання набутих знань, умінь і навичок в нових умовах.</p> <p>Удосконалення і поглиблення уявлень про внутрішню будову школи.</p> <p>Розширення та удосконалення техніки використання тростини при пересуванні на сходах, на ескалаторі.</p> <p>Розширення та поглиблення знань про правила дорожнього руху.</p> <p>Розширення та поглиблення знань про основні правила поведінки у громадському транспорті. Правила самостійного пересування в приміщенні, самостійна ходьба в приміщенні, на зазначених маршрутах.</p> <p>Розширення та удосконалення уявлень про територію навчального закладу на основі словесних описів та макетів (рельєфних планів). Розширення уявлень про місто (сміт), де навчається учень (рельєф місцевості, назви вулиць, їх протяжність, близько</p>	<p>предметів (коридор, спортзал). Розширене вивчення школи та класної кімнати, опочивальні, місць загального користування. Практична робота: «Розширення та поглиблення знань про правила поведінки у шкільному дворі, на спортивному майданчику; про правила поведінки на вулиці і у дворі; про правила вуличного руху, в транспорті; про правила безпечного пересування в приміщенні та сходами; про правила поведінки в громадських закладах».</p> <p>Практична робота: «Розширення та поглиблення знань про правила користування тростиною у відкритому просторі; про правила користування тростиною на вулиці».</p> <p>Практична робота: «Розширення та поглиблення знань про прийоми пересування з тростиною на вулиці, в транспорті, в магазині».</p> <p>Практична робота: «Розширення та поглиблення знань про правила й прийоми посадки в транспорт (прийоми захисту й обходу перешкод на вулиці)».</p> <p>Розширення та поглиблення знань про правила переходу вулиці. Світлофор. Перехід вулиці, перехрестя (з</p>
--	--	---

		<p>розташовані населені пункти). Розширене та поглиблене вивчення вулиць найближчих (прилеглих) до навчального закладу та головних об'єктів (орієнтирів), які знаходяться на цих вулицях. Розширене та поглиблене ознайомлення з елементами вулиці: тротуар, дорога, газон. Удосконалення навичок вільного орієнтування на прилеглих вулицях без переходу вулиці. Орієнтування на прилеглих вулицях з переходом через дорогу, правила переходу незрячих через дорогу двостороннього руху. Види перехресть. Удосконалення правильної постави при самотійному пересуванні в замкненому незнайомому просторі, з використанням орієнтирів та збережених аналізаторів за характерними властивостями та ознаками предметів. Розвиток культури поведінки на вулиці та в громадських місцях. Розвиток і уявлення про види закладів громадського призначення.</p>	<p>озвученим та не озвученим сигналом) з дорослими. Практична робота: «Перехід через вулицю». Розширення та поглиблення знань про правила переходу вулиці на нерегульованому перехресті. Практична робота: «Розширення знань про культурну поведінку на вулиці та в громадських місцях». Екскурсії до громадських закладів. Практична робота: «Розширене вивчення схеми-маршруту до громадських закладів». Практична робота: «Орієнтування у громадських закладах за допомогою збережених аналізаторів». Розширене ознайомлення з правилами орієнтування в незнайомому приміщенні.</p>
7.	<p>Розвиток готовності збережених аналізаторів (слух, нюх, дотик, залишковий зір) до навчання</p>	<p>Розширити та поглибити навички користуватися збереженими аналізаторами у просторовому</p>	<p>Розширення та удосконалення розвивальних вправ дотиковим шляхом з різними позначеннями, мітками,</p>

<p>просторового орієнтування. Розвиток готовності збережених аналізаторів до сприйняття ознак та властивостей оточуючого світу та орієнтування у ньому. Вміння застосовувати збережені аналізатори під час орієнтування. Розвиток просторових уявлень. Розвиток залишкового зору. Розвиток пам'яті, уваги та уяви. Розвиток слухової, нюхової, дотикової чутливості. Розпізнавання вуличних шумів, звуків природи. Розпізнавання запахів. Застосування нюху на вулиці та в приміщенні. Розвиток температурних відчуттів при сприйнятті на дотик.</p>	<p>орієнтуванні, використовувати характерні властивості і ознаки предметів (звуки, запахи, характер поверхні та ін.) як орієнтири. Розширене та поглиблене ознайомлення дотиковим шляхом з різними позначеннями, мітками, способами зображення шляху. Розширити та поглибити навички читання простих рельєфних малюнків, планів, схем. Розвивати впізнавання і локалізацію звуків оточуючого простору (в школі, вдома), міських шумів; типові звуки, що виникають під час наближення транспорту; визначати за звуком зупинки, відкривання і закривання дверей. Розвиток вмінь визначати з допомогою нюху запахи, що зустрічаються в оточуючому просторі. Розширити та поглибити навички розрізняти з допомогою залишкового зору предмети довкілля, формувати способи сприймання простору за допомогою збережених аналізаторів, оцінювання віддаленості предметів в просторі та їх зображення на малюнках. Розширити та</p>	<p>способами зображення шляху. Практична робота: «Розширення та поглиблення навичок читання випуклих та рельєфних малюнків, планів, схем». Розширене та поглиблене розпізнавання звуків та шумів оточуючого простору. Практична робота: «Які звуки створюють природні явища в оточуючому світі? Які звуки чи шум ти знаєш та чуєш в повсякденному житті?» Пограйте в гру «Який шум мене оточує?» Назвати декілька шумів, які оточують вас на вулиці. Практична робота: «Розширене та поглиблене впізнавання міських шумів: яка машина наближається: вантажна чи легкова, повільно чи швидко рухається; типові звуки, що виникають під час наближення метро або трамвая; назвіть за звуком зупинки, відкривання і закривання дверей» Практична робота: «Розширення вмінь, з допомогою нюху, розпізнавати які запахи зустрічаються в оточуючому просторі (запах парфумів, фарби, скошеної трави, ліків, бензину тощо)» Дидактичні ігри: «Впізнай за формою», «Впізнай за смаком», «Впізнай за</p>
--	--	---

		<p>удосконалити розвиток температурних відчуттів при сприйнятті на дотик. Упізнавання та локалізація в просторі звуків. Формування просторових понять (праворуч, ліворуч, позаду, попереду та ін.).</p>	<p>запахом», «Впізнай на звук», «Який ти шум чуєш?» Практична робота: «Розширене та поглиблене знання про холодні та теплі предмети. Які предмети ви знаєте холодні на дотик, а які теплі?».</p>
--	--	---	--

На кінець навчального року учень:

- знає основні елементи будови тіла і правильно ним користується;
- вміє підтримувати рівновагу;
- має розвинену пам'ять, розуміє усні пояснення вчителя;
- має розвинену дотикову чутливість, координацію пальців і достатню силу пальців і рук;
- координує рухи відносно звукових джерел;
- користується в практичній діяльності схемами та картами, вміє читати і складати схеми;
- вміє користуватися учбовим і побутовим приладдям;
- може обстежувати предмети за допомогою інструментального дотику;
- розпізнає рельєфні літери української абетки;
- має уявлення про деякі елементи комп'ютера, його клавіатуру та роботу з ПК;
- вміє користуватися тростиною в закритих приміщеннях та на вулиці;
- використовує в орієнтації всі збережені органи чуття;
- дотримується правил безпеки при орієнтації в приміщенні та на вулиці;
- орієнтується на вулицях поблизу школи;
- володіє культурою спілкування.

7-й клас
35 годин на рік (1 година на тиждень)

№ п/п	Зміст навчального матеріалу	Корекційно-розвиткова спрямованість	Вправи
1	2	3	4
1.	<p>Розвиток дрібної моторики. Розвиток дрібної моторики пальців обох рук. Розвиток координації рухів пальців і рук. Розвиток дотикової чутливості пальців. Зміцнення сили пальців і рук. Розвиток м'язової чутливості. Удосконалення навичок інструментального дотикового сприйняття за допомогою грифеля. Закріплення інструментального дотику. Удосконалення умінь та навичок сприйняття та розрізнення предметів побутового призначення за допомогою всіх збережених аналізаторів.</p>	<p>Розвиток пам'яті. Розвиток сенсорних аналізаторів (тактильного, зорового, нюхового). Зміцнення сили пальців і рук. Розвиток швидкості і координації дій обох рук. Розвиток самостійності і контролю при зміцненні м'язів пальців і рук. Розвиток моторних навичок, м'язової чутливості та координації рухів. Розширення та удосконалення вмінь користуватися в учбовій діяльності набутим чуттєвим досвідом. Конкретизація просторових уявлень. Розвиток і закріплення сенсорних еталонів. Конкретизація та застосування предметних уявлень в повсякденній навчальній та побутовій діяльності. Розширення та удосконалення обстеження предметів за допомогою пальців обох рук. Розширення навичок позитивної мотивації щодо дбайливого й охайного ставлення до одягу та взуття.</p>	<p>Вправи на розвиток дрібної моторики та дотикової чутливості пальців обох рук. Вправи на зміцнення сили пальців і рук. Практична робота: «Аплікаційне ліплення (заповнення рельєфного малюнка пластиліном). «Виготовлення аплікацій з природного матеріалу». «Складання гербарію з природного матеріалу». Розширення знань школярів про види одягу та взуття. Умови його носіння. Удосконалення вмінь розрізняти види сезонного одягу та взуття. Розширене оволодіння навичками охайного носіння особистого одягу та взуття. Розширене оволодіння навичками правильного та безпечного використання побутових приладів щоденного користування (голка, ножиці, віник, совок, щітка, швабра, ганчірка; ложка, виделка, ніж, годинники, термометр). Вправи на удосконалення навичок</p>

		<p>Розширення та поглиблення вмінь і навичок правильного сприйняття та розрізнення предметів побутового призначення за допомогою всіх збережених аналізаторів.</p> <p>Закріплення умінь і навичок інструментального дотику (розрізнення з використанням допоміжних інструментів: грифеля, дротини, голки, ложки, виделки).</p>	<p>інструментального дотикового сприйняття за допомогою грифеля. Практична робота: «Закріплення інструментального дотику».</p>
2.	<p>Розвиток загальної моторики.</p> <p>Формування правильної пози і жестів під час обстеження предметів та орієнтування. Розвиток просторових уявлень. Розвиток залишкового зору. Розвиток дотикового сприймання. Розвивати вміння бігати, ходити, стрибати.</p> <p>Удосконалення вмінь орієнтуватися за допомогою тростини. Застосування тростини в орієнтації у приміщенні школи.</p>	<p>Розвивати фізичні навички, сприяти укріпленню м'язового апарату дитини. Розвиток уваги та уважності. Вдосконалення правил поведінки і способів безпечного самостійного пересування на полісенсорній основі. Розвиток дотикового сприймання. Розвиток просторових уявлень. Розвиток залишкового зору. Формування правильної пози і жесту при обстеженні предметів. Розширити та удосконалити навички легко і ритмічно ходити і бігати, зберігаючи правильну поставу, правильно виконувати всі вивчені види ходьби. Розвивати вміння зберігати правильну позу при самостійній вільній ході в замкненому знайомому і незнайомому просторі, на вулицях міста у супроводі дорослого.</p>	<p>Вправи на закріплення розвивальних вправ: розширити та поглибити уміння ходити і бігати, узгоджуючи рухи рук і ніг, зберігати рівновагу на обмеженій площі опори, вчити ходити парами, в колоні, по одному, в кругу, в шеренгу. Дидактичні ігри та вправи з м'ячом. Практична робота: «Розширити та поглибити вміння орієнтуватися за допомогою тростини». Вправи на застосування тростини в орієнтації у приміщенні школи. Техніка безпеки під час користування тростиною. Практичне заняття: «Орієнтування в школі з тростиною».</p>

		Розширити та удосконалити прийоми ходьби з тростиною, підніматися і спускатися з тростиною по сходах, користуватися тростиною в будинках і приміщеннях, в транспорті, виявляти перешкоди з допомогою тростини.	
3.	<p>Розвиток уявлень про предмети та явища оточуючого простору.</p> <p>Розширене обстеження предметів за сенсорними еталонами (колір, форма, розмір, величина, вага).</p> <p>Розширене обстеження предметів на полісенсорній основі (смак, нюх).</p> <p>Розширення вмінь трансформації геометричних фігур і тіл.</p> <p>Розширене та поглиблене уявлення роботи з вимірювальними приладами, інструментами.</p> <p>Розширене та поглиблене ознайомлення з моделями різних транспортних засобів. Розширене та поглиблене ознайомлення з природою, природними явищами.</p> <p>Розвиток пам'яті, уваги, уяви.</p> <p>Розвиток уявлень про предмети особистої гігієни та вміння користуватися ними.</p>	<p>Розміщення предметів за всіма сенсорними еталонами.</p> <p>Систематизація предметів за місцем їх розташування, функціональним призначенням і тимчасовою ознакою.</p> <p>Удосконалення співвіднесення натуральних об'єктів із зображеннями на малюнках.</p> <p>Розширення та поглиблення навичок розглядання зразків природних матеріалів та співвіднесення з виробами, виконаними із них.</p> <p>Використання знайомих предметів у нових ситуаціях, у нових умовах.</p> <p>Дзеркальне відображення предметів, порівняння з дійсністю.</p> <p>Розширення навичок групування предметів за певними ознаками.</p> <p>Зіставлення предметів (за вагою, шириною, товщиною). Визначення контурів зображених предметів на малюнку.</p> <p>Розширення та поглиблення уявлень</p>	<p>Практична робота: «Розширене та поглиблене обстеження геометричних фігур та тіл (кубиків, пірамід, кілець, циліндрів, м'ячів, кругів, трикутників, прямокутників, квадратів тощо) за допомогою пальців обох рук; обстеження предметів за сенсорними еталонами (колір, форма, розмір, величина, вага); групування предметів за певними ознаками; зіставлення предметів (за вагою, шириною, товщиною)».</p> <p>Розширене та поглиблене читання рельєфних малюнків та співвідношення їх із предметами, за допомогою дотику. За допомогою макетів та об'ємних іграшок розширити та поглибити ознайомлення з моделями різних транспортних засобів. Практична робота: «Які види транспорту ви знаєте? Які функції вони виконують?»</p> <p>Практична робота: «Природа».</p> <p>Розширення та поглиблення знань про</p>

		<p>про геометричні тіла і фігури та способи їх трансформації. Розширення навичок креслення і вимірювання.</p> <p>Розширити та поглибити уявлення про транспортні засоби та способи їх розпізнавання.</p> <p>Розширення уявлень про об'єкти, розташовані поряд зі школою: магазини, будинки, транспорт на вулицях. Розширене та поглиблене ознайомлення з тротуаром, проїзною частиною, перехрестям, світлофором.</p> <p>Розширити та поглибити знання про природу, природні явища.</p> <p>Розвиток умінь здійснювати точні координовані рухи з предметами особистої гігієни.</p>	<p>пори року. Які природні явища існують в природі?</p> <p>Розширення умінь та навичок щодо вимірювання тіла за допомогою антропометрії. За допомогою вчителя або дорослого діти вчаться правильно проводити вимірювання довжини тіла, використовуючи ростомір та зважування за допомогою медичних ваг.</p> <p>Розширення вмінь та навичок з орієнтування на знаходження предметів особистої гігієни. Розширення навичок користування милом із щіткою для рук. Догляд за очима. Користування гребінцем у повсякденному житті.</p> <p>Практична робота: «Вдосконалення дій з предметами особистої гігієни на основі зорово-дотикової інформації».</p>
4.	<p>Орієнтування на власному тілі.</p> <p>Розширення та удосконалення навичок володіння власним тілом. Конкретизація уявлень про власне тіло і тіло людини. Розвиток опорно-рухового апарату. Розвиток вестибулярного апарату.</p>	<p>Розвиток просторових уявлень, конкретизація поняття дзеркальність. Удосконалення і розширення уявлень про будову тіла. Зміцнення м'язів опорно-рухового апарату. Розвиток координації рухів. Розвиток відчуття мікропростору. Розвиток координації рухів та слуху. Розширення навичок вміння підтримувати рівновагу. Розвиток вестибулярного апарату. Розширення та удосконалення</p>	<p>Розширення та удосконалення вправ про володіння власним тілом.</p> <p>Практична робота: «Розширене та поглиблене уявлення про власне тіло та тіло іншої людини». «Розширене та поглиблене уявлення про частини тіла та їх роль у житті».</p> <p>Виконання вправ: «Розкажи про частини тіла та обличчя. Яка їх роль у житті?».</p>

		уявлень про функції та значення частин тіла.	
5.	<p>Орієнтування в мікропросторі (за столом, на аркуші паперу, на приладі для письма шрифтом Брайля).</p> <p>Правильна посадка і дотримання порядку на робочому місці. Орієнтування на робочому місці, дошці, за столом, в книжці, зошиті, брайлівському приладі.</p> <p>Вдосконалення і поглиблення роботи зі схемами. Застосування схем в практичній роботі з просторової орієнтації.</p> <p>Розширене ознайомлення з комп'ютером. Поглиблене та розширене вивчення літер української плоскодрукованої абетки. Робота з комп'ютером. Розширене та поглиблене вивчення основних складових комп'ютера. Робота зі звуковими програмами. Розвиток мови і пам'яті. Розвиток дотикового сприймання.</p>	<p>Розширення навичок вільно та впевнено орієнтуватися на робочому місці, дошці, за столом, в книжці, зошиті, брайлівському приладі.</p> <p>Розширене та поглиблене ознайомлення з умовними позначками на рельєфних планах. Розширення навичок вільно та впевнено орієнтуватися в рельєфних планах і макетах замкненого і вільного простору.</p> <p>Розвиток вмінь самостійно складати простий план замкненого і вільного простору за словесним описом.</p> <p>Розвиток самоконтролю. Розвиток координації роботи пальців. Розвиток уваги та пам'яті. Розвиток комунікативних можливостей. Розвиток пізнавальних можливостей та інтересів. Розширення та поглиблення просторових уявлень.</p> <p>Розширення практичних умінь орієнтуватися при зміні точки відліку. Встановлення зв'язку між брайлівськими та плоскодруктованими літерами. Розвиток абстрактного мислення. Розвиток самостійності.</p>	<p>Правила поведінки за столом. Розширене орієнтування на поверхні стола. Розширене орієнтування на парті. Розміщення на ній навчального приладдя.</p> <p>Практична робота: Розширення та поглиблення «Читання» випуклих та рельєфних малюнків, планів, схем. Застосування схем в практичній роботі з просторової орієнтації.</p> <p>Виконання вправ на брайлівській дошці у шестикрапці за допомогою грифеля.</p> <p>Розширене та поглиблене читання рельєфних малюнків та співвідношення їх із предметами, за допомогою дотику.</p> <p>Практична робота: «Розширення навичок орієнтування на брайлівському приладі за допомогою грифеля при письмі».</p> <p>Розширення та поглиблення вправ на ознайомлення з комп'ютером.</p> <p>Практична робота: «Робота з комп'ютером». Розширення та поглиблення вивчення основних складових комп'ютера.</p> <p>Практична робота: «Розширене та поглиблене вивчення літер української плоскодрукованої абетки».</p>

			Практична робота: «Встановлення зв'язку між брайлівськими та плоскодруктованими літерами». Робота зі звуковими програмами.
б.	<p>Орієнтування в макропросторі (кімната, школа, клас, вулиця, транспорт).</p> <p>Розширення орієнтації у шкільному дворі, на спортивному майданчику. Правила поведінки на вулиці і у дворі. Розширення орієнтації за межами школи. Орієнтація на вулиці. Правила вуличного руху.</p> <p>Розширене користування тростиною у відкритому просторі. Користування тростиною на вулиці. Розвиток інструментального дотику та слуху. Орієнтація у транспорті.</p> <p>Розширене ознайомлення і практичне використання громадського транспорту. Розширення орієнтації у закладах громадського призначення.</p>	<p>Розвиток самостійності при орієнтації. Розвиток аналітико-синтектичних умінь та самоконтролю. Розвиток і вдосконалення практичних навичок просторової орієнтації. Розширення і конкретизація просторових уявлень. Розвиток полісенсорного сприймання оточення.</p> <p>Розвиток уяви, уваги, уважності, розширення лексичного запасу. Розвиток і використання набутих знань, умінь і навичок в нових умовах.</p> <p>Розширення і поглиблення уявлень про внутрішню будову школи.</p> <p>Розширення техніки використання тростини при пересуванні на сходах, на ескалаторі.</p> <p>Розширення та поглиблення знань про правила дорожнього руху, про основні правила поведінки у громадському транспорті. Правила самостійного пересування в приміщенні, самостійна ходьба в приміщенні, на зазначених</p>	<p>Розширення навичок вільного орієнтування в школі, у шкільному дворі, на спортивному майданчику, в класній кімнаті, спальні, їдальні. Пересування в приміщеннях, які не наповнені великою кількістю предметів (коридор, спортзал). Розширене та поглиблене вивчення школи та класної кімнати, опочивальні, місць загального користування.</p> <p>Практична робота: «Обговорення про правила поведінки у шкільному дворі, на спортивному майданчику; про правила поведінки на вулиці і у дворі; про правила вуличного руху, в транспорті; про правила безпечного пересування в приміщенні та сходами; про правила поведінки в громадських закладах».</p> <p>Практична робота: «Обговорення про прийоми пересування з тростиною на вулиці, в транспорті, в магазині».</p> <p>Практична робота: «Розширення та поглиблення знань про правила й прийоми посадки в транспорт та висадки з транспорту».</p>

		<p>маршрутах.</p> <p>Розширене та поглиблене вивчення вулиць найближчих (прилеглих) до навчального закладу та головних об'єктів (орієнтирів), які знаходяться на цих вулицях. Розширене та поглиблене ознайомлення з елементами вулиці: тротуар, дорога, газон. Розширення навичок вільного орієнтування на прилеглих вулицях без переходу вулиці. Орієнтування на прилеглих вулицях з переходом через дорогу, правила переходу незрячих через дорогу двостороннього руху. Види перехресть.</p> <p>Розвиток культури поведінки на вулиці та в громадських місцях. Розвиток і уявлення про види закладів громадського призначення.</p>	<p>Розширення та поглиблення знань про правила переходу вулиці. Світлофор. Перехід вулиці, перехрестя (з озвученим та не озвученим сигналом) з дорослими.</p> <p>Розширення та поглиблення знань про правила переходу вулиці на нерегульованому перехресті.</p> <p>Практична робота: «Розширення та закріплення знань про культурну поведінку на вулиці та в громадських місцях».</p> <p>Екскурсії до громадських закладів.</p> <p>Практична робота: «Розширене вивчення схеми-маршруту до громадських закладів».</p> <p>Практична робота: «Орієнтування у громадських закладах за допомогою збережених аналізаторів».</p> <p>Розширене ознайомлення з правилами орієнтування в незнайомому приміщенні.</p>
7.	<p>Розвиток готовності збережених аналізаторів (слух, нюх, дотик, залишковий зір) до навчання просторового орієнтування.</p> <p>Розвиток готовності збережених аналізаторів до сприйняття ознак та властивостей оточуючого світу та орієнтування у ньому. Розширення</p>	<p>Розширити та поглибити навички користуватися збереженими аналізаторами у просторовому орієнтуванні, використовувати характерні властивості і ознаки предметів (звуки, запахи, характер поверхні та ін.) як орієнтири.</p> <p>Розширене та поглиблене</p>	<p>Розширення та удосконалення розвивальних вправ дотиковим шляхом з різними позначеннями, мітками, способами зображення шляху.</p> <p>Практична робота: «Розширення та поглиблення навичок читання випуклих та рельєфних малюнків, планів, схем».</p>

	<p>вмінь застосовувати збережені аналізатори під час орієнтування. Розвиток просторових уявлень. Розвиток залишкового зору. Розвиток пам'яті, уваги та уяви. Розвиток слухової, нюхової, дотикової чутливості. Розширене розпізнавання вуличних шумів, звуків природи. Розпізнавання запахів. Застосування нюху на вулиці та в приміщенні. Розвиток температурних відчуттів при сприйнятті на дотик.</p>	<p>ознайомлення дотиковим шляхом з різними позначеннями, мітками, способами зображення шляху. Розширити та поглибити навички читання простих рельєфних малюнків, планів, схем. Розвивати впізнавання і локалізацію звуків оточуючого простору (в школі, вдома), міських шумів; типові звуки, що виникають під час наближення транспорту; визначати за звуком зупинки, відкривання і закривання дверей. Розвиток вмінь визначати з допомогою нюху запахи, що зустрічаються в оточуючому просторі. Розширити та поглибити навички розрізняти з допомогою залишкового зору предмети довкілля, формувати способи сприймання простору за допомогою збережених аналізаторів, оцінювання віддаленості предметів в просторі та їх зображення на малюнках. Розширити розвиток температурних відчуттів при сприйнятті на дотик. Упізнавання та локалізація в просторі звуків.</p>	<p>Розширене та поглиблене розпізнавання звуків та шумів оточуючого простору. Розширення вмінь, з допомогою нюху, розпізнавати які запахи зустрічаються в оточуючому просторі. Розширене та поглиблене знання про холодні та теплі предмети.</p>
--	--	---	--

На кінець навчального року учень:

- знає основні елементи будови тіла і правильно ним користується;
- вміє підтримувати рівновагу;
- має розвинену пам'ять, розуміє усні пояснення вчителя;
- має розвинену дотикову чутливість, координацію пальців і достатню силу пальців і рук;
- координує рухи відносно звукових джерел;
- користується в практичній діяльності схемами та картами, вміє читати і складати схеми;
- вміє користуватися учбовим і побутовим приладдям;
- може обстежувати предмети за допомогою інструментального дотику;
- розпізнає рельєфні літери української абетки;
- має уявлення про деякі елементи комп'ютера, його клавіатуру та роботу з ПК;
- вміє користуватися тростиною в закритих приміщеннях та на вулиці;
- використовує в орієнтації всі збережені органи чуття;
- дотримується правил безпеки при орієнтації в приміщенні та на вулиці;
- володіє культурою спілкування.

8-й клас

35 годин на рік (1 година на тиждень)

№ п/п	Зміст навчального матеріалу	Корекційно-розвиткова спрямованість	Вправи
1	2	3	4
1.	Розвиток дрібної моторики. Розвиток моторики рук. Розвиток дрібної моторики пальців обох рук. Розвиток координації рухів пальців і рук. Розвиток дотикової	Розвиток пам'яті. Розвиток сенсорних аналізаторів (тактильного, зорового, нюхового). Зміцнення сили пальців і рук. Розвиток швидкості і координації дій обох рук. Розвиток самостійності і	Вправи на розвиток дрібної моторики та дотикової чутливості пальців обох рук. Вправи на зміцнення сили пальців і рук. Розширення та поглиблення знань

<p>чутливості пальців. Зміцнення сили пальців і рук. Розвиток м'язової чутливості. Розширення та поглиблення вмінь та навичок сприйняття та розрізнення предметів побутового призначення за допомогою всіх збережених аналізаторів. Розвиток моторики рук і правильної позиції у різних видах прибирання.</p>	<p>контролю при зміцненні м'язів пальців і рук. Розвиток моторних навичок, м'язової чутливості та координації рухів. Розширення та удосконалення вмінь користуватися в учбовій діяльності набутим чуттєвим досвідом. Розширення та удосконалення обстеження предметів за допомогою пальців обох рук.</p> <p>Розширення просторових уявлень. Розвиток і закріплення сенсорних еталонів. Удосконалення та застосування предметних уявлень в повсякденній навчальній та побутовій діяльності.</p> <p>Розвиток комплексного сприймання за допомогою використання всіх збережених аналізаторів. Формування естетичного смаку. Розширення навичок позитивної мотивації щодо дбайливого й охайного ставлення до одягу та взуття.</p> <p>Розширення та поглиблення вмінь і навичок правильного сприйняття та розрізнення предметів побутового призначення за допомогою всіх збережених аналізаторів. Розвиток навичок правильного та безпечного використання ганчірки, губки, віника, швабри, пилососу.</p>	<p>школярів про види одягу та взуття. Умови його носіння. Удосконалення вміння розрізняти види сезонного одягу та взуття. Розширене оволодіння навичками охайного носіння особистого одягу та взуття. Удосконалення вмінь вільного та безпечного орієнтування при догляді за одягом і взуттям.</p> <p>Розширене та поглиблене оволодіння навичками правильного та безпечного використання побутових приладів щоденного користування (голка, ножиці, віник, совок, щітка, швабра, ганчірка, ложка, виделка, ніж, годинники, термометр).</p> <p>Практична робота: «Розширення навичок правильного та безпечного використання ганчірки, щітки, віника, швабри».</p>
---	---	--

<p>2.</p>	<p>Розвиток загальної моторики. Конкретизація правильної пози і жестів під час обстеження предметів та орієнтування. Розвиток просторових уявлень. Розвиток залишкового зору. Розвиток дотикового сприймання. Правила самостійного пересування в приміщенні, самостійна ходьба в приміщенні, на зазначених маршрутах. Розвивати вміння бігати, ходити, стрибати. Розширення та удосконалення вмінь орієнтуватися за допомогою тростини. Застосування тростини в орієнтації у приміщенні школи та на вулиці.</p>	<p>Розвиток дотикового сприймання. Розвиток просторових уявлень. Розвиток залишкового зору. Розвиток уваги та уважності. Розвивати фізичні навички, сприяти укріпленню м'язового апарату дитини. Розвивати вміння зберігати правильну позу при самостійній вільній ході в замкненому знайомому і незнайомому просторі, на вулицях міста у супроводі дорослого. Поглиблене вивчення правил поведінки і способів безпечного самостійного пересування на полісенсорній основі. Формування правильності та послідовності дій під час обстеження предметів в приміщенні та на вулиці. Розширити та поглибити навички легко і ритмічно ходити і бігати, зберігаючи правильну поставу, правильно виконувати всі вивчені види ходьби. Розширити та поглибити прийоми ходьби з тростиною, підніматися і спускатися з тростиною по сходах, користуватися тростиною в будинках і приміщеннях, в транспорті, виявляти перешкоди з допомогою тростини.</p>	<p>Правила самостійного пересування в приміщенні, самостійна ходьба в приміщенні, на зазначених маршрутах. Розширення та поглиблення вміння ходити і бігати, узгоджуючи рухи рук і ніг, зберігати рівновагу на обмеженій площі опори. Пересування в приміщеннях, які не наповнені великою кількістю предметів (коридор, спортзал). Прийоми роботи з тростиною під час пересування в приміщенні. Вправи на застосування тростини в орієнтації у приміщенні школи. Техніка безпеки під час користування тростиною. Практичне заняття: «Розширене та поглиблене орієнтування в школі з тростиною». Самостійне орієнтування в незнайомому приміщенні (вибір прийомів обстеження без тростини та з тростиною). Дидактичні ігри та вправи зі спортивним інвентарем.</p>
<p>3.</p>	<p>Розвиток уявлень про предмети та явища оточуючого простору.</p>	<p>Розвиток навичок комплексного сприймання різних предметів за</p>	<p>Вироблення навичок сприймання та розрізнення дрібних предметів.</p>

	<p>Розвиток пам'яті, уваги, уяви. Розвиток навичок комплексного сприймання різних предметів за допомогою всіх збережених аналізаторів. Розширене та поглиблене обстеження предметів за сенсорними еталонами (колір, форма, розмір, величина, вага). Розширене та поглиблене обстеження предметів на полісенсорній основі (смак, нюх). Розширене та поглиблене ознайомлення з моделями різних транспортних засобів. Орієнтування на вулиці, на території центру; формування уявлень про територію навчального закладу на основі словесних описів та макетів (рельєфних планів). Розвиток уявлень про предмети особистої гігієни та вміння користуватися ними.</p>	<p>допомогою всіх збережених аналізаторів. Розміщення предметів за всіма сенсорними еталонами. Дзеркальне відображення предметів, порівняння з дійсністю. Розширення та поглиблення навичок групування предметів за певними ознаками. Зіставлення предметів (за вагою, шириною, товщиною). Визначення контурів зображених предметів на малюнку. Розширити та поглибити уявлення про транспортні засоби та способи їх розпізнавання. Розширення уявлень про об'єкти, розташовані поряд зі школою: магазини, будинки, транспорт на вулицях. Розширене та поглиблене ознайомлення з тротуаром, проїзною частиною, перехрестям, світлофором. Розвиток умінь здійснювати точні координовані рухи з предметами особистої гігієни. Поглиблення навичок сприймання та розрізнення різних видів парфумів із використанням збережених аналізаторів.</p>	<p>Розширене та поглиблене читання рельєфних малюнків та співвідношення їх із предметами, за допомогою дотику. За допомогою макетів розширити та поглибити ознайомлення з моделями різних транспортних засобів. Розширення вмінь та навичок з орієнтування на знаходження предметів особистої гігієни. Догляд за очима, за волоссям, за шкірою. Користування гребінцем у повсякденному житті. Знайомство з додатковими засобами особистої гігієни (дезодорант, парфуми). Безпека користування ними. Під час вивчення цієї теми вчитель має ознайомити дітей із правилами безпечного користування аерозольними, кульковими та сухими дезодорантами й парфумами.</p>
4.	<p>Орієнтування на власному тілі. Розширення та удосконалення навичок володіння власним тілом. Конкретизація уявлень про власне</p>	<p>Розширення та поглиблення уявлень про функції та значення частин тіла. Розвиток просторових уявлень, конкретизація поняття дзеркальність.</p>	<p>Розширення та закріплення вправ про володіння власним тілом. Розширене та поглиблене уявлення про власне тіло та тіло іншої людини.</p>

	тіло і тіло людини. Розвиток опорно-рухового апарату. Розвиток вестибулярного апарату.	Поглиблене і розширене вивчення будови тіла. Зміцнення м'язів опорно-рухового апарату. Розвиток координації рухів. Розвиток відчуття мікропростору. Розвиток координації рухів та слуху. Розширення навичок вміння підтримувати рівновагу. Розвиток вестибулярного апарату.	Розширене та поглиблене уявлення про частини тіла та їх роль у житті.
5.	<p>Орієнтування в мікропросторі (за столом, на аркуші паперу, на приладі для письма шрифтом Брайля).</p> <p>Правильна дотримання порядку на робочому місці. Орієнтування на робочому місці, дощці, за столом, в книжці, зошиті, брайлівському приладі.</p> <p>Вдосконалення і поглиблення роботи зі схемами. Застосування схем в практичній роботі з просторової орієнтації.</p> <p>Розширене та поглиблене ознайомлення з комп'ютером.</p> <p>Поглиблене та розширене вивчення літер української плоскодрукованої абетки. Удосконалення роботи з комп'ютером. Розширене та поглиблене вивчення основних складових комп'ютера.</p> <p>Робота зі звуковими програмами.</p>	<p>Розширення та поглиблення навичок вільно та впевнено орієнтуватися на робочому місці, дощці, за столом, в книжці, зошиті, брайлівському приладі.</p> <p>Розширене та поглиблене ознайомлення з умовними позначками на рельєфних планах. Розширення навичок вільно та впевнено орієнтуватися в рельєфних планах і макетах замкненого і вільного простору.</p> <p>Розвиток уваги та пам'яті. Розвиток комунікативних можливостей.</p> <p>Розвиток пізнавальних можливостей та інтересів. Розвиток самоконтролю.</p> <p>Розвиток координації роботи пальців.</p> <p>Удосконалення вмінь самостійно скласти простий план замкненого і вільного простору за словесним описом.</p> <p>Розширення та поглиблення</p>	<p>Правила поведінки за столом. Розширене орієнтування на поверхні стола. Розширене орієнтування на парті. Розміщення на ній навчального приладдя.</p> <p>«Читання» випуклих та рельєфних малюнків, планів, схем. Застосування схем в практичній роботі з просторової орієнтації.</p> <p>Розширене виконання вправ на брайлівській дощці у шестикрапці за допомогою грифеля.</p> <p>Розширене та поглиблене читання рельєфних малюнків та співвідношення їх із предметами, за допомогою дотику.</p> <p>Практична робота: «Закріплення навичок орієнтування на брайлівському приладі за допомогою грифеля при письмі».</p> <p>Розширення та поглиблення вправ на ознайомлення з комп'ютером.</p>

	<p>Розвиток мови і пам'яті. Розвиток дотикового сприймання.</p>	<p>просторових уявлень. Розширення практичних умінь орієнтуватися при зміні точки відліку. Встановлення зв'язку між брайлівськими та плоскодруктованими літерами. Розвиток абстрактного мислення. Розвиток самостійності.</p>	<p>Практична робота: «Розширити та поглибити роботу з комп'ютером». Розширення та поглиблення вивчення основних складових комп'ютера. Розширене та поглиблене вивчення літер української плоскодруктованої абетки. Встановлення зв'язку між брайлівськими та плоскодруктованими літерами. Розширити та поглибити роботу зі звуковими програмами.</p>
б.	<p>Орієнтування в макропросторі (кімната, школа, клас, вулиця, транспорт). Розширення орієнтації у шкільному дворі, на спортивному майданчику. Правила поведінки на вулиці і у дворі. Розширення орієнтації за межами школи. Орієнтація на вулиці. Правила вуличного руху. Розширене користування тростиною у відкритому просторі. Користування тростиною на вулиці. Орієнтація у транспорті. Розвиток навичок вільного та безпечного пересування в салонах різних видів громадського транспорту та на зупинках.</p>	<p>Розвиток уваги, уважності, розширення лексичного запасу. Розвиток і використання набутих знань, умінь і навичок в нових умовах. Розвиток і вдосконалення практичних навичок просторової орієнтації. Розширення і конкретизація просторових уявлень. Розвиток полісенсорного сприймання оточення. Розвиток слухового аналізатора, поглиблення навичок сприймання навколишнього середовища за допомогою всіх збережених аналізаторів. Орієнтування в приміщеннях, які наповнені предметами, за допомогою тростини. Розширення та поглиблення техніки використання тростини при пересуванні на сходах, на ескалаторі.</p>	<p>Розширення та закріплення навичок вільного орієнтування в школі, у шкільному дворі, на спортивному майданчику, в класній кімнаті, спальні, їдальні. Закріплення вивчення школи та класної кімнати, опочивальні, місць загального користування. Вільне пересування в приміщеннях, які наповнені предметами. Відчуття та подолання перешкод на відстані та з допомогою тростини. Практична робота: «Вироблення вмінь правильного та вільного користування ескалатором, пересування сходами за допомогою тростини». Правила безпечного користування громадським транспортом. На заняттях з цієї теми вчитель має</p>

		Формування поняття про культуру спілкування в громадському транспорті. Вироблення навичок адекватної та безпечної поведінки в салоні транспортних засобів і на зупинці.	сформувати в учнів поняття про правила користування громадським транспортом та навчити їх вільно й безпечно поводитися в автобусі, тролейбусі, трамваї. Екскурсії до громадських закладів.
7.	Розвиток готовності збережених аналізаторів (слух, нюх, дотик, залишковий зір) до навчання просторового орієнтування. Розвиток слухової, нюхової, дотикової чутливості. Розвиток просторових уявлень. Розвиток залишкового зору. Розвиток пам'яті, уваги та уяви. Розвиток температурних відчуттів при сприйнятті на дотик. Розвиток готовності збережених аналізаторів до сприйняття ознак та властивостей оточуючого світу та орієнтування у ньому. Розпізнавання запахів. Розширення вмінь застосовувати збережені аналізатори під час орієнтування. Застосування нюху на вулиці та в приміщенні.	Поглиблення навичок комплексного сприймання за допомогою слуху, залишкового зору, дотику тощо. Удосконалити уміння визначати з допомогою нюху запахи, що зустрічаються в оточуючому просторі. Розширити та поглибити навички розрізняти з допомогою залишкового зору предмети довкілля, формувати способи сприймання простору за допомогою збережених аналізаторів. Удосконалення навичок впізнавання і локалізації звуків оточуючого простору (в школі, вдома), міських шумів; типові звуки, що виникають під час наближення транспорту; визначати за звуком зупинки, відкривання і закривання дверей. Розпізнавання та локалізація в просторі звуків.	Сприйняття різних видів мистецтва. На заняттях з цієї теми вчитель має ознайомити школярів із базовими аспектами правильного сприйняття різних видів мистецтва (музики, літератури, малярства, скульптури, танцю, вистави тощо). Розширення та поглиблення вмінь з допомогою слуху. Розширити та закріпити розпізнавання звуків та шумів оточуючого простору. Розширення та поглиблення вмінь, з допомогою нюху, розпізнавати які запахи зустрічаються в оточуючому просторі. Розширити та поглибити вправи на дотик. Визначення крупів на дотик. Розширити та удосконалити розвивальні вправи дотиковим шляхом.

На кінець навчального року учень:

- знає основні елементи будови тіла і правильно ним користується;
- вміє підтримувати рівновагу;

- має розвинену пам'ять, розуміє усні пояснення вчителя;
- має розвинену дотикову чутливість, координацію пальців і достатню силу пальців і рук;
- координує рухи відносно звукових джерел;
- може обстежувати предмети за допомогою інструментального дотику;
- розпізнає рельєфні літери української абетки;
- має уявлення про деякі елементи комп'ютера, його клавіатуру та роботу з ПК;
- вміє користуватися тростиною в закритих приміщеннях та на вулиці;
- використовує в орієнтації всі збережені органи чуття;
- дотримується правил безпеки при орієнтації в приміщенні та на вулиці;
- володіє культурою спілкування;
- вміє користуватися громадським транспортом;
- дотримується правил безпеки в громадському транспорті;
- вміє дотримуватись правил особистої гігієни;

9-й клас

35 годин на рік (1 година на тиждень)

№ п/п	Зміст навчального матеріалу	Корекційно-розвиткова спрямованість	Вправи
1	2	3	4
1.	Розвиток дрібної моторики. Розвиток моторики рук. Розвиток дрібної моторики пальців обох рук. Розвиток координації рухів пальців і рук. Розвиток дотикової чутливості пальців. Розвиток умінь і навичок правильно віднаходити та	Розвиток швидкості і координації дій обох рук. Зміцнення сили пальців і рук. Розвиток самостійності і контролю при зміцненні м'язів пальців і рук. Розвиток моторних навичок, м'язової чутливості та координації рухів. Розвиток навичок сприймання та	Вправи на розвиток дрібної моторики та дотикової чутливості пальців обох рук. Вправи на зміцнення сили пальців і рук. Поглиблення навичок функціонального використання різних видів одягу та взуття. Цільове

	<p>розрізняти елементи одягу та взуття. Зміцнення сили пальців і рук. Розвиток м'язової чутливості. Розвиток моторики рук і вироблення правильної та безпечної позиції під час користування побутовими приладами щоденного вжитку. Розширення та поглиблення вмінь та навичок сприйняття та розрізнення предметів побутового призначення за допомогою всіх збережених аналізаторів.</p>	<p>розрізнення матеріалу, з якого вироблено річ. Формування поняття про цільове призначення одягу та взуття. Формування естетичного смаку. Розвиток пам'яті. Розвиток сенсорних аналізаторів (тактильного, зорового, нюхового). Розширення та удосконалення вмінь користуватися в учбовій діяльності набутих чуттєвим досвідом. Розширення та удосконалення обстеження предметів за допомогою пальців обох рук. Розширення просторових уявлень. Розвиток і закріплення сенсорних еталонів. Поглиблення навичок сприймання та розрізнення побутової техніки за допомогою всіх збережених аналізаторів. Формування та розвиток навичок доцільного та безпечного користування праскою, феном, пилососом, чайником, тертушкою, овочерізкою, м'ясорубкою тощо.</p>	<p>використання одягу та взуття (робочого, спортивного; щоденного, вихідного, урочистого, святкового тощо). Види тканин. На заняттях із цієї теми школярі мають оволодіти знаннями, вміннями та навичками щодо підбирання одягу та взуття за його функціональним призначенням, техніками та прийомами догляду за одягом і взуттям, залежно від матеріалу, з якого їх вироблено. Поглиблення навичок сприймання та розрізнення побутової техніки за допомогою всіх збережених аналізаторів. Побутові прилади щоденного використання: чайник, електрочайник, кавоварка, м'ясорубка, тертушка, овочерізка; праска, фен, пилосос. Під час вивчення цієї теми вчитель має ознайомити учнів із функціональним призначенням побутових приладів щоденного використання, а також навчити дітей правильно та безпечно ними користуватися.</p>
2.	<p>Розвиток загальної моторики. Розвиток просторових уявлень. Розвиток залишкового зору. Розвиток слухового сприймання. Розвиток дотикового сприймання.</p>	<p>Розвиток просторових уявлень. Розвиток залишкового зору. Розвиток слухового сприймання. Розвиток дотикового сприймання. Розвиток уваги та уважності. Вивчення</p>	<p>Закріплення правил самостійного пересування в приміщенні, самостійна ходьба в приміщенні, на зазначених маршрутах. Вироблення навичок вільного та</p>

	<p>Розвивати вміння бігати, ходити, стрибати. Розвиток комплексного сприймання довкілля за допомогою всіх збережених аналізаторів. Розвиток мовлення, міміки та пантоміміки. Правила самостійного пересування в приміщенні, самостійна ходьба в приміщенні, на зазначених маршрутах. Формування правильної пози і жестів під час обстеження предметів та орієнтування. Вільне орієнтування за допомогою тростини. Застосування тростини в орієнтації у замкненому знайомому і незнайомому просторі.</p>	<p>готовності збережених аналізаторів, які допомагають відобразити навколишній простір. Розвиток комплексного сприймання довкілля за допомогою всіх збережених аналізаторів. Розвиток мовлення, міміки та пантоміміки. Вільне орієнтування в незнайомих приміщеннях на основі сформованих вмій, навичок та уявлень. Розвивати фізичні навички, сприяти укріпленню м'язового апарату дитини. Закріплення правил поведінки і способів безпечного самостійного пересування на полісенсорній основі. Закріплення навичок легко і ритмічно ходити і бігати, зберігаючи правильну поставу, правильно виконувати всі вивчені види ходьби. Розширити та поглибити прийоми ходьби з тростиною, підніматися і спускатися з тростиною по сходах, користуватися тростиною в будинках і приміщеннях, в транспорті, виявляти перешкоди з допомогою тростини.</p>	<p>безпечного пересування в незнайомих житлових приміщеннях, а також у місцях накопичення людей. Розширення та поглиблення навичок вміння легко і ритмічно ходити і бігати, зберігати правильну позу при самостійній вільній ході в замкненому знайомому і незнайомому просторі, на вулицях міста у супроводі дорослого. Закріплення навичок вміння ходити і бігати, узгоджуючи рухи рук і ніг, зберігати рівновагу на обмеженій площі опори. Розширити та поглибити прийоми роботи з тростиною під час пересування в приміщенні та на вулиці. Вправи на застосування тростини в орієнтації у замкненому знайомому і незнайомому просторі. Техніка безпеки під час користування тростиною. Розширене орієнтування в незнайомому приміщенні (вибір прийомів обстеження без тростини та з тростиною). Дидактичні ігри та вправи зі спортивним інвентарем.</p>
3.	<p>Розвиток уявлень про предмети та явища оточуючого простору.</p>	<p>Розвиток навичок комплексного сприймання різних предметів за</p>	<p>Вироблення навичок сприймання та розрізнення дрібних предметів.</p>

	<p>Розвиток пам'яті, уваги, уяви. Розвиток навичок комплексного сприймання різних предметів за допомогою всіх збережених аналізаторів. Закріплення навичок групування предметів за певними ознаками.</p> <p>Закріплення навичок ознайомлення з моделями різних транспортних засобів.</p> <p>Закріплення навичок орієнтування на вулиці, на території навчального закладу на основі словесних описів та макетів (рельєфних планів).</p> <p>Розвиток уявлень про предмети особистої гігієни та вміння користуватися ними. Розвиток дрібної моторики обличчя, а також умінь роботи з дрібними предметами; ознайомлення з маршрутом до найближчої перукарні, сауни, салону краси.</p>	<p>допомогою всіх збережених аналізаторів. Розміщення предметів за всіма сенсорними еталонами. Дзеркальне відображення предметів, порівняння з дійсністю. Закріплення навичок групування предметів за певними ознаками.</p> <p>Закріпити уявлення про транспортні засоби та способи їх розпізнавання.</p> <p>Поглиблення уявлень про об'єкти, розташовані поряд зі школою: магазини, будинки, транспорт на вулицях. Закріплення навичок ознайомлення з тротуаром, проїзною частиною, перехрестям, світлофором.</p> <p>Розвиток умінь здійснювати точні координовані рухи з предметами особистої гігієни. Розвиток умінь адекватної міміки (відповідність виразу обличчя до ситуацій різних емоційних станів). Вироблення навичок сприймання та розрізнення дрібних предметів. Формування соціокультурних знань щодо історії та призначення макіяжу; вироблення базових умінь нанесення гігієнічної косметики; техніка безпеки в косметології.</p>	<p>Закріплення навичок читання рельєфних малюнків та співвідношення їх із предметами, за допомогою дотику.</p> <p>Закріплення ознайомлення з моделями різних транспортних засобів.</p> <p>Закріплення вмінь та навичок з орієнтування на знаходження предметів особистої гігієни. Догляд за власним тілом (лицем, руками). Розширити та поглибити знайомство з додатковими засобами особистої гігієни (косметика). Безпека користування ними. Техніка безпеки в косметології. Під час вивчення цієї теми вчитель має ознайомити дітей з історією та значенням косметики в життєдіяльності людини, а також навчитися базових прийомів нанесення макіяжу.</p>
4.	<p>Орієнтування на власному тілі.</p> <p>Поглиблення та закріплення</p>	<p>Поглиблення та закріплення уявлень про функції та значення частин тіла.</p>	<p>Закріплення вправ про володіння власним тілом. Поглиблення та</p>

	<p>навичок володіння власним тілом. Закріплення уявлень про власне тіло і тіло людини. Розвиток опорно-рухового апарату. Розвиток вестибулярного апарату.</p>	<p>Розвиток просторових уявлень, конкретизація поняття дзеркальність. Закріплення навичок вивчення будови тіла. Зміцнення м'язів опорно-рухового апарату. Розвиток координації рухів. Розвиток відчуття мікропростору. Розвиток координації рухів та слуху. Розширення та поглиблення навичок вміння підтримувати рівновагу. Розвиток вестибулярного апарату.</p>	<p>закріплення уявлень про власне тіло та тіло іншої людини. Поглиблення та закріплення уявлень про частини тіла та їх роль у житті.</p>
<p>5.</p>	<p>Орієнтування в мікропросторі (за столом, на аркуші паперу, на приладі для письма шрифтом Брайля). Правильне дотримання порядку на робочому місці. Закріплення навичок орієнтування на робочому місці, дошці, за столом, в книжці, зошиті, брайлівському приладі. Поглиблення та закріплення навичок роботи зі схемами. Розширене застосування схем в практичній роботі з просторової орієнтації. Продовження ознайомлення з комп'ютером. Закріплення навичок вивчення літер української плоскодрукованої абетки. Розширення та поглиблення</p>	<p>Закріплення навичок вільно та впевнено орієнтуватися на робочому місці, дошці, за столом, в книжці, зошиті, брайлівському приладі. Поглиблення та закріплення навичок ознайомлення з умовними позначками на рельєфних планах. Поглиблення навичок вільно та впевнено орієнтуватися в рельєфних планах і макетах замкненого і вільного простору. Розвиток уваги та пам'яті. Розвиток комунікативних можливостей. Розвиток пізнавальних можливостей та інтересів. Розвиток самоконтролю. Розвиток координації роботи пальців. Розширення навичок вмінь самостійно складати простий план замкненого і вільного простору за словесним</p>	<p>Закріплення правил поведінки за столом. Закріплення навичок орієнтування на поверхні стола. Закріплення навичок орієнтування на парті. Розміщення на ній навчального приладдя. Закріплення навичок «Читання» випуклих та рельєфних малюнків, планів, схем. Розширене застосування схем в практичній роботі з просторової орієнтації. Закріплення навичок виконання вправ на брайлівській дошці у шестикрапці за допомогою грифеля. Практична робота: «Закріплення навичок орієнтування на брайлівському приладі за допомогою грифеля при письмі». Поглиблення вправ на ознайомлення з</p>

	<p>роботи з комп'ютером. Закріплення навичок вивчення основних складових комп'ютера. Робота зі звуковими програмами.</p> <p>Розвиток умінь і навичок орієнтування при роботі з ПК, а також розвиток умінь вільного пересування в інтернет-кафе.</p> <p>Розвиток мови і пам'яті. Розвиток дотикового сприймання.</p>	<p>описом. Розширення та поглиблення просторових уявлень.</p> <p>Розширення навичок встановлення зв'язку між брайлівськими та плоскодруканими літерами.</p> <p>Розвиток слухового й тактильного аналізаторів, уваги та логічного мислення. Використання залишків зору при роботі з ПК. Ознайомлення з базовими знаннями про світову мережу інтернету, її призначення та правила користування нею. Формування навичок „online етикету”. Розвиток абстрактного мислення. Розвиток самостійності.</p>	<p>комп'ютером. Закріплення навичок вивчення основних складових комп'ютера.</p> <p>Закріплення навичок вивчення літер української плоскодруканої абетки.</p> <p>Розширити навички встановлення зв'язку між брайлівськими та плоскодруканими літерами.</p> <p>Розширити та поглибити роботу зі звуковими програмами.</p> <p>Удосконалення умінь вільного та безпечного орієнтування при роботі з ПК у школі, вдома та в інтернет-кафе.</p>
б.	<p>Орієнтування в макропросторі (кімната, школа, клас, вулиця, транспорт).</p> <p>Закріплення навичок орієнтації у шкільному дворі, на спортивному майданчику. Правила поведінки на вулиці і у дворі. Розвиток навичок вільного та безпечного пересування в громадських місцях.</p> <p>Розвиток умінь самостійно знаходити установи офіційно-ділового призначення та вільно в них орієнтуватись.</p> <p>Поглиблення навичок орієнтації за межами школи. Розширення та</p>	<p>Розвиток слухового аналізатора, поглиблення навичок сприймання навколишнього середовища за допомогою всіх збережених аналізаторів. Розвиток уваги, уважності, розширення лексичного запасу. Розвиток і використання набутих знань, умінь і навичок в нових умовах. Розвиток і вдосконалення практичних навичок просторової орієнтації.</p> <p>Правила культурної та безпечної поведінки в місцях громадського призначення.</p> <p>Вироблення вмінь правильного та</p>	<p>Закріплення навичок вільного орієнтування в школі, у шкільному дворі, на спортивному майданчику, в класній кімнаті, спальні, їдальні.</p> <p>Вільне пересування в приміщеннях, які наповнені предметами.</p> <p>Розширення навичок орієнтування в торговельному центрі, в музеї, в театрі, в кафе, в будинку культури, в парку відпочинку тощо.</p> <p>Закріплення навичок пересування в місцях громадського користування.</p> <p>Екскурсії до громадських закладів.</p> <p>Вивчення та закріплення маршрутів до зупинок громадського транспорту.</p>

	<p>поглиблення навичок орієнтації на вулиці. Поглиблення навичок користування тростиною у відкритому просторі.</p> <p>Орієнтування на станціях і в поїздах метрополітену.</p> <p>Розвиток навичок вільного та безпечного пересування в салонах різних видів громадського транспорту та на зупинках.</p>	<p>вільного користування ескалатором, пересування сходами, а також орієнтування в підземних переходах, вестибюлях і на станціях метрополітену.</p> <p>Поглиблення техніки використання тростини при пересуванні на сходах, на ескалаторі.</p>	<p>Розширене орієнтування в міському транспорті. Правила проїзду, посадка в салон, правила виходу з транспорту, знаходження потрібних зупинок.</p> <p>Розширення навичок орієнтування на станціях і в поїздах метрополітену.</p> <p>Ознайомлення з системою метрополітену: розташуванням станцій і об'єктів на них, напрямком руху поїздів, внутрішнім обладнанням електричок тощо.</p> <p>Ознайомлення з правилами культурної та безпечної поведінки в метро.</p> <p>Закріплення правил безпечного користування громадським транспортом.</p>
7.	<p>Розвиток готовності збережених аналізаторів (слух, нюх, дотик, залишковий зір) до навчання просторового орієнтування.</p> <p>Розвиток слухової, нюхової, дотикової чутливості. Розвиток просторових уявлень. Розвиток залишкового зору. Розвиток пам'яті, уваги та уяви. Розвиток температурних відчуттів при сприйнятті на дотик. Розвиток готовності збережених аналізаторів до сприйняття ознак та</p>	<p>Розширити та поглибити навички уміння визначати з допомогою нюху запахи, що зустрічаються в оточуючому просторі.</p> <p>Поглиблення навичок комплексного сприймання за допомогою слуху, залишкового зору, дотику тощо.</p> <p>Розширити та поглибити навички розрізняти з допомогою залишкового зору предмети довкілля, формувати способи сприймання простору за допомогою збережених аналізаторів.</p> <p>Розширити та поглибити навички</p>	<p>Поглибити навички вмінь розпізнавати звуки з допомогою слуху, які зустрічаються в оточуючому просторі. Поглибити навички вмінь розпізнавати запахи з допомогою нюху, які запахи зустрічаються в оточуючому просторі. Закріпити розпізнавання звуків та шумів оточуючого простору.</p> <p>Поглибити вправи на дотик. Закріпити розвивальні вправи дотиковим шляхом.</p>

	<p>властивостей оточуючого світу та орієнтування у ньому. Розширити розпізнавання запахів. Удосконалити застосування нюху на вулиці та в приміщенні. Розширити та поглибити навички вмінь застосовувати збережені аналізатори під час орієнтування.</p>	<p>впізнавання і локалізації звуків оточуючого простору (в школі, вдома, в громадських закладах), міських шумів; типові звуки, що виникають під час наближення транспорту; визначати за звуком зупинки, відкривання і закривання дверей. Розпізнавання та локалізація в просторі звуків.</p>	
--	---	--	--

На кінець навчального року учень:

- має розвинену пам'ять, розуміє усні пояснення вчителя;
- має розвинену дотикову чутливість, координацію пальців і достатню силу пальців і рук;
- координує рухи відносно звукових джерел;
- вміє підтримувати рівновагу;
- знає основні елементи будови тіла і правильно ним користується;
- розпізнає рельєфні літери української абетки;
- має уявлення про деякі елементи комп'ютера, його клавіатуру та роботу з ПК;
- вміє користуватися тростиною в закритих приміщеннях та на вулиці;
- використовує в орієнтації всі збережені органи чуття;
- дотримується правил безпеки при орієнтації в приміщенні та на вулиці;
- володіє культурою спілкування;
- вміє користуватися громадським транспортом;
- дотримується правил безпеки в громадському транспорті;
- вміє дотримуватись правил особистої гігієни;
- дотримується правил безпеки з використання побутових приладів.

10-й клас
35 годин на рік (1 година на тиждень)

№ п/п	Зміст навчального матеріалу	Корекційно-розвиткова спрямованість	Вправи
1	2	3	4
1.	<p>Розвиток дрібної моторики. Розвиток дрібної моторики пальців обох рук. Розвиток координації рухів пальців і рук. Розвиток дотикової чутливості пальців. Розвиток моторики рук. Зміцнення сили пальців і рук. Розвиток м'язової чутливості. Закріплення вмій та навичок сприйняття та розрізнення предметів побутового призначення за допомогою всіх збережених аналізаторів. Формування соціокультурних знань стосовно функціонального призначення та правил безпечного використання телевізора, магнітофона, радіоприймача, пральної машини, електронного годинника тощо. Розвиток умінь обстежувати різноманітні електроприлади. Розширення та поглиблення навичок вільного та безпечного поводження з</p>	<p>Розвиток моторних навичок, м'язової чутливості та координації рухів. Розвиток швидкості і координації дій обох рук. Поглибити зміцнення сили пальців і рук. Розширити та поглибити самостійність і контроль при зміцненні м'язів пальців і рук. Розвиток пам'яті. Розвиток сенсорних аналізаторів (тактильного, зорового, нюхового). Закріплення вмій користуватися в учбовій діяльності набутим чуттєвим досвідом. Закріплення навичок обстеження предметів за допомогою пальців обох рук. Закріплення просторових уявлень. Закріплення навичок сприймання та розрізнення побутової техніки за допомогою всіх збережених аналізаторів. Розширення та поглиблення навичок комплексного сприймання та розрізнення електроприладів із використанням усіх збережених аналізаторів. Закріплення навичок</p>	<p>Закріплення вправ на розвиток дрібної моторики та дотикової чутливості пальців обох рук. Закріплення вправ на зміцнення сили пальців і рук. Закріплення навичок сприймання та розрізнення побутової техніки за допомогою всіх збережених аналізаторів. Розширення та поглиблення навичок вільного та безпечного поводження з побутовою технікою. Техніка безпеки. Практична робота: «Електронні та електроприлади (магнітофон, телевізор, радіоприймач, пральна машинка, електронний годинник, мікрохвильова піч тощо)» Школярі мають оволодіти комплексом знань, умінь і навичок щодо правильного та безпечного використання побутової електротехніки, згідно з її функціональним призначенням. Закріплення навичок вільного та безпечного поводження з побутовою</p>

	побутовою технікою. Закріплення навичок вільного та безпечного поводження з побутовою технікою.	комплексного сприймання та розрізнення електроприладів із використанням усіх збережених аналізаторів.	технікою.
2.	Розвиток загальної моторики. Розвиток слухового сприймання. Розвиток дотикового сприймання. Розвиток просторових уявлень. Розвиток залишкового зору. Розвиток комплексного сприймання довкілля за допомогою всіх збережених аналізаторів. Орієнтування в міському парку. Орієнтування біля водоймищ та у воді. Закріпити навички вміння бігати, ходити, стрибати. Закріплення правил самостійного пересування в приміщенні, самостійна ходьба в приміщенні, на зазначених маршрутах. Закріпити навички орієнтування за допомогою тростини. Розширити та закріпити застосування тростини в орієнтації у замкненому знайомому і незнайомому просторі.	Розвиток слухового сприймання. Розвиток дотикового сприймання. Розвиток просторових уявлень. Розвиток залишкового зору. Розвиток уваги та уважності. Закріпити вивчення готовності збережених аналізаторів, які допомагають відображати навколишній простір. Розширити та закріпити вільне орієнтування в незнайомих приміщеннях на основі сформованих вмінь, навичок та уявлень. Поглибити та закріпити фізичні навички, сприяти укріпленню м'язового апарату дитини. Закріплення навичок легко і ритмічно ходити і бігати, зберігаючи правильну поставу, правильно виконувати всі вивчені види ходьби. Закріпити прийоми ходьби з тростиною, підніматися і спускатися з тростиною по сходах, користуватися тростиною в будинках і приміщеннях, в транспорті, виявляти перешкоди з допомогою тростини.	Закріплення навичок вміння легко і ритмічно ходити і бігати, зберігати правильну позу при самостійній вільній ході в замкненому знайомому і незнайомому просторі, на вулицях міста у супроводі дорослого. Вільне орієнтування в незнайомих приміщеннях на основі сформованих вмінь, навичок та уявлень. Вивчення маршруту: навчальний заклад – міський парк. Розвивальні та дидактичні ігри в міському парку, на природі. Закріпити прийоми роботи з тростиною під час пересування в приміщенні та на вулиці. Закріпити вправи на застосування тростини в орієнтації у замкненому знайомому і незнайомому просторі. Техніка безпеки під час користування тростиною. Поглиблення та закріплення навичок орієнтування в незнайомому приміщенні (вибір прийомів обстеження без тростини та з тростиною).
3.	Розвиток уявлень про предмети	Розвиток навичок комплексного	Поглибити та закріпити навички

	<p>та явища оточуючого простору. Розвиток пам'яті, уваги, уяви. Розвиток навичок комплексного сприймання різних предметів за допомогою всіх збережених аналізаторів. Розвиток нюхового й тактильного аналізаторів з метою адекватного сприймання та розрізнення засобів гігієни. Закріплення уявлень про предмети особистої гігієни та вміння користуватися ними.</p>	<p>сприймання різних предметів за допомогою всіх збережених аналізаторів. Розміщення предметів за всіма сенсорними еталонами. Дзеркальне відображення предметів, порівняння з дійсністю. Розвиток нюхового й тактильного аналізаторів з метою адекватного сприймання та розрізнення засобів гігієни. Закріплення уявлень про об'єкти, розташовані поряд зі школою: магазини, будинки, транспорт на вулицях. Поглибити та закріпити уміння здійснювати точні координовані рухи з предметами особистої гігієни. Закріпити знайомство з різними засобами особистої гігієни. Поглиблення та закріплення навичок сприймання та розрізнення дрібних предметів.</p>	<p>сприймання та розрізнення дрібних предметів. Розширити та поглибити вивчення готовності збережених аналізаторів, які допомагають відображати навколишній простір. Закріплення уявлень про предмети особистої гігієни та вміння користуватися ними. Догляд за власним тілом (лицем, руками). Закріпити знайомство з різними засобами особистої гігієни (тверді та рідкі мила, шампуні, креми, лосьйони, дезодоранти, парфуми, косметика). Безпека користування ними. Поглиблення та закріплення навичок користування флаконами, аерозолями, тюбиками тощо.</p>
4.	<p>Орієнтування на власному тілі. Закріплення навичок володіння власним тілом. Закріплення уявлень про власне тіло і тіло людини. Розвиток опорно-рухового апарату. Розвиток вестибулярного апарату.</p>	<p>Закріплення уявлень про функції та значення частин тіла. Розвиток просторових уявлень, конкретизація поняття дзеркальність. Закріплення навичок вивчення будови тіла. Зміцнення м'язів опорно-рухового апарату. Закріплення навичок координації рухів. Закріплення навичок відчуття мікропростору.</p>	<p>Закріплення вправ про володіння власним тілом. Закріплення уявлень про власне тіло та тіло іншої людини. Закріплення уявлень про частини тіла та їх роль у житті.</p>

		Розвиток координації рухів та слуху. Закріплення навичок вміння підтримувати рівновагу. Розвиток вестибулярного апарату.	
5.	<p>Орієнтування в мікропросторі (за столом, на аркуші паперу, на приладі для письма шрифтом Брайля).</p> <p>Закріплення правил дотримання порядку на робочому місці. Закріплення навичок орієнтування на робочому місці, дошці, за столом, в книжці, зошиті, брайлівському приладі.</p> <p>Закріплення навичок роботи зі схемами. Закріплення навичок застосування схем в практичній роботі з просторової орієнтації.</p> <p>Закріплення навичок ознайомлення з комп'ютером. Поглиблення та закріплення роботи з комп'ютером.</p> <p>Закріплення навичок вивчення основних складових комп'ютера.</p> <p>Розширення та поглиблення навичок роботи зі звуковими програмами.</p> <p>Розширення та поглиблення умінь і навичок орієнтування при роботі з ПК, а також розширення умінь вільного пересування в інтернет-</p>	<p>Закріплення навичок вільно та впевнено орієнтуватися на робочому місці, дошці, за столом, в книжці, зошиті, брайлівському приладі.</p> <p>Закріплення навичок ознайомлення з умовними позначками на рельєфних планах. Закріплення навичок вільно та впевнено орієнтуватися в рельєфних планах і макетах замкненого і вільного простору.</p> <p>Розвиток уваги та пам'яті. Розвиток комунікативних можливостей. Розвиток пізнавальних можливостей та інтересів. Розвиток самоконтролю.</p> <p>Розвиток координації роботи пальців.</p> <p>Закріплення навичок вмінь самостійно складати простий план замкненого і вільного простору за словесним описом. Закріплення навичок просторових уявлень.</p> <p>Закріплення навичок встановлення зв'язку між брайлівськими та плоскодрукованими літерами.</p> <p>Розвиток слухового й тактильного аналізаторів, уваги та логічного мислення. Розширене використання</p>	<p>Закріплення правил поведінки за столом. Закріплення навичок орієнтування на поверхні стола.</p> <p>Закріплення навичок орієнтування на парті. Розміщення на ній навчального приладдя.</p> <p>Закріплення навичок застосування схем в практичній роботі з просторової орієнтації.</p> <p>Закріплення навичок виконання вправ на брайлівській дошці у шестикрапці за допомогою грифеля.</p> <p>Закріплення навичок вивчення основних складових комп'ютера.</p> <p>Закріплення навичок вивчення літер української плоскодрукованої абетки.</p> <p>Закріпити навички встановлення зв'язку між брайлівськими та плоскодрукованими літерами.</p> <p>Закріпити роботу зі звуковими програмами. Розширення та поглиблення умінь вільного та безпечного орієнтування при роботі з ПК у школі, вдома та в інтернет-кафе.</p> <p>Закріплення навичок орієнтування при роботі з ПК та пересуванні в</p>

	<p>кафе. Закріплення навичок орієнтування при роботі з ПК та пересуванні в інтернет-кафе. Розвиток мови і пам'яті. Розвиток дотикового сприймання.</p>	<p>залишків зору при роботі з ПК. Розширити та поглибити навички ознайомлення з базовими знаннями про світову мережу інтернету, її призначення та правила користування нею. Розвиток абстрактного мислення. Розвиток самостійності.</p>	<p>інтернет-кафе.</p>
6.	<p>Орієнтування в макропросторі (кімната, школа, клас, вулиця, транспорт). Розвиток та тренування збережених аналізаторів: слуху, дотику, координації рухів, відчуття перешкод. Закріплення правил поведінки на вулиці і у дворі. Розвиток навичок вільного та безпечного пересування в громадських місцях. Закріплення умінь та навичок самостійно знаходити установи офіційно-ділового призначення та вільно в них орієнтуватись. Закріплення навичок орієнтації за межами школи. Закріплення навичок орієнтації на вулиці. Закріплення навичок користування тростиною у відкритому просторі. Розширити та закріпити навички орієнтування на станціях і в поїздах метрополітену.</p>	<p>Розвиток слухового аналізатора, поглиблення навичок сприймання навколишнього середовища за допомогою всіх збережених аналізаторів. Розвиток уваги, уважності, розширення лексичного запасу. Розвиток і використання набутих знань, умінь і навичок в нових умовах. Закріплення правил культурної та безпечної поведінки в місцях громадського призначення. Поглиблення та закріплення вмінь правильного та вільного користування ескалатором, пересування сходами, а також орієнтування в підземних переходах, вестибюлях і на станціях метрополітену. Закріплення техніки використання тростини при пересуванні на сходах, на ескалаторі. Закріплення навичок комплексного сприймання навколишнього середовища за допомогою всіх</p>	<p>Закріплення навичок вільного пересування в приміщеннях, які наповнені предметами. Закріплення навичок орієнтування в торговельному центрі, в музеї, в театрі, в кафе, в будинку культури, в парку відпочинку тощо. Закріплення навичок пересування в місцях громадського користування. Експерсії до громадських закладів. Закріплення навичок орієнтування на станціях і в поїздах метрополітену. Розширення та закріплення ознайомлення з системою метрополітену: розташуванням станцій і об'єктів на них, напрямком руху поїздів, внутрішнім обладнанням електричок тощо. Розширення та закріплення ознайомлення з правилами культурної та безпечної поведінки в метро. Закріплення правил безпечного</p>

	<p>Закріпити навички вільного та безпечного пересування в салонах різних видів громадського транспорту та на зупинках. Розвиток і закріплення навичок безпечного самостійного орієнтування в наземному та підземному громадському транспорті. Розвиток та закріплення маршрутів до зупинок приміського транспорту. Особливості орієнтування на автостанції та залізничному вокзалі.</p>	<p>збережених аналізаторів. Розвиток уваги, пам'яті та логічного мислення. Закріплення навичок безпечного самостійного орієнтування в наземному та підземному громадському транспорті. Закріплення навичок користування картами, макетами та планами місцевості. Вироблення вмій самостійного добору найбезпечнішого маршруту до заданого об'єкту. Закріплення навичок адекватного співставлення об'єктів на карті, макеті, чи плані місцевості з реально існуючими.</p>	<p>користування громадським транспортом. Самостійне користування різними видами транспорту. Планування безпечних маршрутів та здійснювання самостійних подорожей різними видами громадського транспорту. Вивчення та закріплення маршрутів до зупинок приміського транспорту. Особливості орієнтування на автостанції та залізничному вокзалі.</p>
7.	<p>Розвиток готовності збережених аналізаторів (слух, нюх, дотик, залишковий зір) до навчання просторового орієнтування.</p> <p>Розвиток слухової, нюхової, дотикової чутливості. Розвиток просторових уявлень. Розвиток залишкового зору. Розвиток пам'яті, уваги та уяви. Розвиток температурних відчуттів при сприйнятті на дотик. Розвиток готовності збережених аналізаторів до сприйняття ознак та властивостей оточуючого світу та орієнтування у ньому. Закріпити навички розпізнавання запахів.</p>	<p>Закріпити навички уміння визначати з допомогою нюху запахи, що зустрічаються в оточуючому просторі. Закріплення навичок комплексного сприймання за допомогою слуху, залишкового зору, дотику тощо. Закріпити навички розрізняти з допомогою залишкового зору предмети довкілля, формувати способи сприймання простору за допомогою збережених аналізаторів. Закріпити навички впізнавання і локалізації звуків оточуючого простору (в школі, вдома, в громадських закладах), міських шумів; типові звуки, що виникають під час</p>	<p>Закріпити навички вмій розпізнавати звуки з допомогою слуху, які зустрічаються в оточуючому просторі. Закріпити навички вмій розпізнавати запахи з допомогою нюху, які запахи зустрічаються в оточуючому просторі. Закріпити розпізнавання звуків та шумів оточуючого простору. Закріпити вправи на дотик. Закріпити розвивальні вправи дотиковим шляхом.</p>

	Розширити та закріпити застосування нюху на вулиці та в приміщенні. Закріпити навички вмінь застосовувати збережені аналізатори під час орієнтування.	наближення транспорту; визначати за звуком зупинки, відкривання і закривання дверей. Розпізнавання та локалізація в просторі звуків.	
--	---	--	--

На кінець навчального року учень:

- має розвинену пам'ять, розуміє усні пояснення вчителя;
- має розвинену дотикову чутливість, координацію пальців і достатню силу пальців і рук;
- координує рухи відносно звукових джерел;
- вміє підтримувати рівновагу;
- знає основні елементи будови тіла і правильно ним користується;
- розпізнає рельєфні літери української абетки;
- має уявлення про деякі елементи комп'ютера, його клавіатуру та роботу з ПК;
- вміє користуватися тростиною в закритих приміщеннях та на вулиці;
- використовує в орієнтації всі збережені органи чуття;
- дотримується правил безпеки при орієнтації в приміщенні та на вулиці;
- володіє культурою спілкування;
- вміє користуватися громадським та приміським транспортом;
- дотримується правил безпеки в громадському та приміському транспорті;
- вміє дотримуватись правил особистої гігієни;
- дотримується правил безпеки з використання побутових приладів.

Програму підготувала: **Кондратенко С.В.**, молодший науковий співробітник лабораторії тифлопедагогіки Інституту спеціальної педагогіки НАПН України.